

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

מרן **יואל טייטלבוים** זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

חידושי תורה אצל סעודת משתה היין

פורים תשכ"ז

שלשה אופנים בביאור מאמר

תנייב אדם לכסומי בפּוּרָא עד דלא ידע בין ארור המן לפרוך מרדכי

מפלת המן וגדולת מרדכי נעשה דוקא על ידי המן הרשע בעצמו

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשע"ט לפ"ק

יצא לאור ע"י
מערכת לשון קדשו
מאנטריאל קאנאדא
1-514-585-3040
קונטרס 96

לשמיעת הדברות קודש:

072-3333419 (בארץ ישראל) **1-718-298-4641**

(פון אייראפע 072-3333419-972+)

צו הערן די תורה פורים תשכ"ז

דרוקט: #→927→6→16 (דרוקט אלע נומערן אינאיינעם)

קלאָד (מין אות ה')
20 מינוט (20)

☆☆☆☆☆

• ברכת מזל טוב •

לכבוד הר"ר יואל טייטלבוים הי"ו

לרגל הולדת בנו למזל טוב

זכות רביה"ק זי"ע יגן שיזכה לגדלו ולחנכו לתורה ולחופה ולמעשים טובים ביחד עם כל יוצ"ח.

•

לע"נ האשה החשובה

מרת זיסל ב"ר ארי' ע"ה

נפטרה י"ז אדר תשס"ו לפ"ק

•

א

הקדמה לאמירת פשטים במאמר עד דלא ידע

היעב"ץ כתב שאביו החכם צבי היה נוהג בבחרותו לקיים מצוה זו כמאמרה, ומשמע שבוקותו לא נהג כן, ולכן נקיימנו עכ"פ באמירת פשטים על זה

[בענין החיוב וואָס מ'דאַרף מקיים זיין [לבסומי בפּוּרִיאַ] עד דלא ידע, ברענגט ער פון **חכם צבי**, ברענגט דאָרט [בנו] **רבי יעקב עמדין** [בסידור היעב"ץ [בדני פורים]]^א, ברענגט ער [בשם אביו] אַז 'אין די יוגענט' האָט ער עס מקיים געווען כפשוטו [לבסומי בפּוּרִיאַ] עד דלא ידע].

[ומדאמר הלשון "בבחרותו"] זעט אויס [אַז] 'אויף דער עלטער' האָט ער אויך שוין נישט [מקיים געווען המאמר כפשוטו]^ב.

ב

[ונקיימנו עכ"פ בבחינת] וּנְשַׁלְמָה פָּרִים שְׁפָתֵינוּ (הושע יד, ג), [שהעוסק בתורת הקרבן כאילו הקריב קרבן, ולכן גם בנידון זה, באמירת פשטים במאמר זה יהא נחשב כאילו קיימנוהו כפשוטו כראוי, ועל כן] איך מיין איך וועל טייטשן [פשטים על מאמר זה].

איך ווייס נישט, איך זאג דאָך [פשטים על המאמר] **עד דלא ידע יעדעס יאָר**, אפשר מ'געדענק דאָך נישט [בכל פשט אם אמרתיו כבר], קען זיין איך זאג איבער די זעלבע וואָס כ'האָב געטייטש אין אַן אַנדערס יאָר.

ג

הערט צו מורי ורבותי. איך קען נישט מקיים זיין כפשוטו [לשתות יין הרבה, רק] אביסל. אַמאָל [בשנים הקודמים] אַז איך האָב געטרינקען אַפּאַר בעכער'לעך בין איך 'אַביסעלע מבוסם' געווען [כלשון חז"ל חייב אדם 'לבסומי'], אבער היצט קען איך שוין נישט [לעת זקנותי].

[ועל כן] איך וועל יוצא זיין [מיט דעם וואָס] איך וועל זאָגן [פשטים בביאור המאמר]. איך האָב שוין געזאָגט אַסאַך פשטים, איך מיין כ'וועל זאָגן 'חדשות' אפשר היצטערט.

ד

קודם איז אַזוי. (ההמשך באות ה)

קושיא א - להבין המאמר עד דלא ידע

אף שמצינו כמה אגדות פלואים, אבל כאן שקבעו כן חיוב להלכה הוא יותר פלא,

דלכאורה אם הוא בגדר עד דלא ידע, אם כן דעת חסרת מה קניא, ובודאי מונח בזה איזה כוונה פנימית

[דהנה אמרו בגמרא (מגילה ז:)] **חַיִּיב אָדָם לְבִסּוּמִי בְּפּוּרְיָא עַד דְּלֹא יָדַע בֵּין אָרוּר הָמָן לְבָרוּךְ מְרַדְּכִי**.

ס'איז אביסל שווער צו פאַרשטיין - לויט אַלע פשטים [שבדברי המפרשים] - וואָס חכמינו ז"ל האָבן עס 'אַראָפּגעזעצט' [שקבעו' חיוב השתכרות כזה].

^א בסידור יעב"ץ להגאון רבי יעקב עמדין (שער הדגים, לפורים), כתב, **חַיִּיב אָדָם לְבִסּוּמִי בְּפּוּרְיָא עַד דְּלֹא יָדַע בֵּין אָרוּר הָמָן לְבָרוּךְ מְרַדְּכִי**. שמעתי מאבי מורי הרב [החכם צבי] ז"ל, שהוא היה נוהג בבחרותו לקיים מצוה זו כמאמרה, שאין הדבר יוצא מידי פשוטו בענין המעשה, וצפון בו סוד גנוז לירדעי חן. ועיין מה שכתבתי בחידושי (בהגהות היעב"ץ למסכת מגילה). אך החלוש שמזיק לו השכרות, פשיטא שאינו מחויב בכך וכו', ועל זה נאמר (מנחות קי.) אחד המרבה ואחד הממעיט בלבד שיכרין לבו לשמים.

^ב רבינו מתנצל בזה על שהיה קשה אז בימי זקנותו לשתות יין לבסומי בפּוּרִיאַ, כמו שהיה רגיל בשנים הקודמים. וכפי הנראה מדבריו בהמשך, שתה גם אז, רק לא כל כך כמו שהיה רגיל מקודם.

מילא 'אגדות' חכמינו ז"ל איז דאָ [כמה מאמרים מופלאים שהם תמוהים לפי פשוטו, אלא דטובא גניז בגווייהו בענינים עמוקים ופנימיים, אבל כאן שאמרו פסק] "הלכה", "חייב" [אדם לבסומי, יותר יש לתמוה] וויאזוי איז דאָס? ,ס'איז דאָך נישט מעגליך [ממש כפשוטו].
[כי לכאורה] אַז מ'ווייסט שוין גאָרנישט [מחמת השכרות], איז דאָך נישטאָ קיין דעת, איז זי מה קניתי, איז דאָך גאָרנישט.
[ועל כרחק] מוז דאָך עפעס זיין אַ בחינה [וכוונה בדברי חכמינו ז"ל במאמר זה].

ה אופן א

בביאור המאמר עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי

הקדמה לביאור המאמר

ברמ"ע מפאנו מפרש הכתוב ויחפרו ויאבדו וידעו כי אתה שמך ה', דלכאורה אם הם אבודים איך ידעו

קלער איך אזוי.

קודם, דער רמ"ע מפאנו זאגט¹ [לפרש דברי הכתוב במה שהתפלל דוד על מפלת הרשעים],
ס'שטייט אין פסוק (תהלים פג, יח-ט) [יבשו ויבהלו עדי עד] ויחפרו ויאבדו, זיי וועלן
'פארלאָרן' ווערן, 'וידעו' כי אתה שמך ה' [לכדך עליון על כל הארץ], וועלן זיי 'וויסן'
אַז דער באַשעפער איז אַ באַשעפער.

פרעגט דער רמ"ע מפאנו, אַז זיי וועלן 'פארלאָרן' ווערן וויאזוי וועלן זיי 'וויסן'.
[והלא] אַ פארלאָרענער דער ווייסט נישט, ער איז דאָך נישט דאָ. אַז ער איז שוין
פארלאָרן, איז ער דאָך נישט דאָ בעולם, וויאזוי וועט ער וויסן.

¹ במדרש רבה (ויקרא א, ו) דעה קניית מה חסרת, דעה חסרת מה קניית.

ובגמרא נדרים (א, ב): אמר אביי, נקטינן אין עני אלא בדעה. במערבא אמרי, דדא ביה כולא ביה, דלא דא ביה מה ביה. דא קני מה חסר, דא לא קני מה קני.

² בספר עשרה מאמרות (מאמר חקור דין, חלק ב פרק י) כתב הרמ"ע וז"ל: כי "הכת" של רשעים, דהיינו קשורם והתחברם, כי הא דמיכנפי בי עשרה וגנבי כשורא (קידושין פ, ב), או "דרך" רשעים כדברי המלך נעים זמירות (תהלים א, ו), היא 'האובדת' לגמרי, עם 'הפזור' המשוכח ויפה להם [נשל זה אמרו (סנהדרין עא, ב): 'פזור' לרשעים הנאה להם והנאה לעולם], כדכתיב (תהלים צב, י) יתפזרו כל פצלי און, כי 'קשר' רשעים אינו מן המניין (סנהדרין כו, ב).

אבל רשעים עצמם יועיל אליהם המירוק באחרית הימים כמו שיבא. ועל דרך זה אנו צריכין לפרש בכל מקום את הכתובים המגזמים עליהם, כגון פי רשעים יאבדו (תהלים לו, כ), שהכוונה היא כמו שפירש להלן (שם קד, לה) ורשעים עוד אינם, שהוא נמשך לרשיה דקרא יתמו חטאים [שפירשו בגמרא (ברכות י) יתמו 'חטאים' אבל לא 'חוטאים', ואינם עוד רשעים, אבל עתידים לתקן במשפט צדק עם שינוי השם שינוי מקום שינוי מעשה, כי לא דבר רק הוא. וכן (תהלים סח, ג) יאבדו רשעים מפני אלקים, כי אמנם לפיוס הדין צריך לאבדם, אבל משנתפייס הדיין ישובו להיות 'כאבידה' המתבקשת. ואפילו גבל ועמון ועמלק (תהלים פג, ח) וכל אותו קשר רשעים שהחריד עליו אסף את העליונים לאמר (שם, ב) אלקים אל גמי לך אל תהרש ואל תשקט קל, מה כתיב ביה [בסוף המזמור] (שם, יח-ט) יבשו ויבהלו עדי עד ויחפרו ויאבדו, ואחרי כן כתיב וידעו כי אתה שמך ה' לכדך, שהוא להם תיקון גדול. וזה יספיק אל המכוון הנזה. עכ"ל הרמ"ע.

ודברי רבינו בשם הרמ"ע הם בסגנון שמוכא תוכן דברי הרמ"ע בייטב פנים (לשמני עצרת, אות טו) וז"ל: לעתיד כי רוח הטומאה יעבור מן הארץ, אז יהפוך אל עמים שפה ברורה יחד לקרא כולם בשם המיוחד וכו', נמצא אז גם הם ימעטו את עצמם ואת כבודם לפניו יתברך ויכרעו כל ברכ, וכדכתיב גבל ועמון ועמלק עשה להם קמץ וגו' ויחפרו ויאבדו וידעו כי אתה שמך ה' לכדך עליון על כל הארץ. ולכאורה יפלא אם 'יאבדו' איך ידעו, על כן פירש הרמ"ע ז"ל בעשרה מאמרות שרצונו לומר שהקליפה והרע שלהם זה יאבד, אבל הטוב וחיות הקדושה שבהם ישאר, ועל זה אמר וידעו כי אתה וגו' - [וכן כתב גם בספרו רב טוב (פר, לך, דף יא עמוד ב)].

1

אבל הכוונה בדבר דבר יש "ניצוץ הקדוש" הטמון בתוכו, דאם לא כן לא היה אפשר שיהיה קיום לאותו דבר זאָגט דער רמ"ע מפאנו [כפי מה שהסביר הייטב לב בדבריו, דביאור הענין הוא ווייל אין יעדע זאך איז דא א "ניצוץ הקדוש"¹. ווען ס'זאל נישט זיין א ניצוץ הקדוש [דערינען] העט עס נישט געקאנט האָבן קיין קיום.

2

ואפילו "המן" מכיון שיהיה קיים בזה העולם, היה טמון בתוכו "ניצוץ הקדוש" אפילו "המן", אז ער איז געווען אויף דעם עולם, איז געווען אין אים א ניצוץ הקדוש. נאָר וואָס דען, ער האָט געהאַט אַזויפיל טומאה, אז ער האָט דעם ניצוץ הקדוש אויך אַריינגעפירט רחמנא ליציל אין זיינע דרכים. אָבער דער "ניצוץ הקדוש" איז אַלץ א "ניצוץ הקדוש". אז נישט קען נישט קיין קיום האָבן [לשום דבר בעולם].

ח

ווען נישט [=אלמלי היה קיום לאיזה דבר בלא ניצוץ הקדוש הטמון בתוכו] העט חס ושלום געווען שתי רשויות, [ווען] ס'זאל קאָנען א קיום האָבן א זאך אויף דער וועלט אָן א ניצוץ הקדוש פונעם "בורא כל עולמים", העט דאָך געווען חלילה שתי רשויות, ס'איז דאָך נישט מעגליך [להיות קיום לשום דבר בלא ניצוצי הקדושה, וממילא אפילו ברשעים] איז דא א ניצוץ הקדוש. - אזוי האָט געזאָגט דער רמ"ע מפאנו [עם תוספות ביאור].

ט

ולזה גם לאחר שיאבדו ישאר אותו "ניצוץ הקדוש" שלהם, והניצוץ הקדוש יתעלה או יִדְעוּ כִּי אֵתָהּ שְׁמָהּ ה' [ולזה אמר הכתוב]: אז ס'וועט זיין יִחְפְּרוּ וַיֵּאבְדוּ, זיי וועלן 'פאַרלאָרן' ווערן, וועט דאָך נישט בלייבן 'נאָר' דער "ניצוץ הקדוש". [וממילא גם בהרשעים יתקיים יִדְעוּ כִּי אֵתָהּ שְׁמָהּ ה'. שהרי] דער "ניצוץ הקדוש", 'דער' וועט שוין וויסן אז ס'איז דא א באַשעפער אויף דער וועלט. [עד כאן תוכן פירוש הרמ"ע בדברי הכתוב].

י

ביאור המאמר

חייב אדם לבסומי בפורים כל כך, עד שבכח הקדושה יתעקר המן וגונא דיליה וישאר מהם רק הניצוץ הקדוש, ובהניצוץ הקדוש באמת אין חילוק בין המן למרדכי

דאָס איז דער פשט [במאמרם ז"ל חייב אדם לבסומי בפורים עד דלא ידע, דהכוונה] מ'זאל אַזוי לאַנג זיין מבוסס, [עד שיפעלו עיניו שתתעורר כח הקדושה גדול מאוד, עד כי] "המן" זאל אויסגעריסן ווערן אינגאנצן, וועט דאָך נישט בלייבן נאָר דער "ניצוץ הקדוש", [אין ביין] דער "ניצוץ הקדוש" וועט טאָקע נישט זיין קיין חילוק צווישן המן און מרדכי.

¹ כנודע מדברי הארז"ל, וכמו שהשריש לנו הבעש"ט הקדוש, כמובא הרבה בספרי תלמידיו. ועיין בצוואת הריב"ש (ריש פרק טו): זה כלל גדול, כל מה שיש בעולם יש ניצוצים הקדושים, אין דבר ריק מהניצוצים, אפילו עצים ואבנים, אפילו בכל המעשים שאדם עושה. אפילו עבירה שהאדם עושה יש בה ניצוצות השבירה, ומה הוא ניצוצות השבירה, הוא התשובה וכו'. ועיין במאמר עינים (ריש מלות). וע"ז בדברי יואל לפורים אופן סו.

חלש"ק של רבינו בסעודת פורים תש"כ (בהוצאתו ג"כ דברי הרמ"ע מפאנו אלו ומבאר ג"כ על דרך זה במאמר הגמרא עד דלא ידע): ס'איז נישטא א זאך אויף דער וועלט ס'זאל נישט זיין דערין א "ניצוץ הקדוש", וויאזוי דען לעבט עס, [ס'האָט] א חיות. דער דרך הבעל שם טוב איז דאָך אין אַלעמען איז דא א "ניצוץ הקדוש".

איבערדעם חייב אדם לבסומי, אַזוי ווייט, [אַז] ער [המין] זאָל אינגאַנצן אויסגעריסן ווערן, ס'זאָל נישט בלייבן נאָר דער "ניצוץ הקדוש". נו אַז ס'וועט נאָר זיין דער "ניצוץ הקדוש" פון המין, איז דאָך טאַקע נישט קיין חילוק צווישן ארור המן מיט ברוך מרדכי, דער "ניצוץ הקדוש" איז גלייך מיט "ברוך מרדכי".

יא

[רבינו פונה כאן אל השומעים ואומר:] ס'איז דאָך אַ פשוט'ע זאָך [פשוט זה].

מ'דאַרף זיך גאַרנישט פּלאַגן אויפן פשוט, ס'איז דער פּראָסטער [=פשוט'ע] פשוט. ניין?.

[ועל כוונה זו אמרו שחייב] לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי'.

יב הוספה לאופן

לעולם דער קדושת לוי זאָגט אויך עפעס אַ בחינה.

קושיית הקדושת לוי

למה יש חיוב שמחה ובסומי בפורים, יותר משאר ימים טובים

והלא בפסח היו נסים גדולים יותר, ביציאת מצרים וקריעת ים סוף, [וכן בשאר יו"ט], ועכ"ז לא חייבו שמחה גדולה כזה

דער קדושת לוי זאָגט, [לייטש הקושיא] פאַרוואָס מ'איז מחוייב [אין] פורים [מיט] שמחה מער ווי [אין] אַלע ימים טובים, [שהרי חיוב] "לבסומי" געפינט מען נישט [ביין] קיין שום יום טוב. [נאפילן] פסח, ס'איז געווען [גרעסערע] נסים, יציאת מצרים און קריעת ים סוף, [עכ"ז לא מצינו שיהיה חיוב להתבסס כל כך].

יג

תירוץ הקדושת לוי

בכל הימים טובים היו נסים 'נגלים' שהם חוץ לדרך הטבע, ובוה הכל יודעין לעולם שהם רק בהשגחה מהש"ת, אבל בפורים היה הנס מלוכש בטבע ועכ"ז הכירו הכל כי היה בהשגחה נפלאה, ומה נתברר כי גם הטבעיים מושגחים מה', ולזה השמחה יותר גדולה, כמו ששמחין יותר עם מי שהיה בשביה ויצא לחירות

זאָגט דער קדושת לוי (לפורים, קדושה רביעית), אַלעס איז געווען נסים חוץ לדרך הטבע, [און] דאָס ווייסט מען [וניכר לכל אחד, כי] דעס וואָס ס'איז 'חוץ לדרך הטבע' איז עס פונעם באַשעפער.

¹ ועיין בחינה זו בסעודת פורים תש"כ (אופן ב). וכפי הנראה דעל זה רומז רבינו לעיל (אות ב) דיתכן שאומר גם בחינה שכבר אמר בשנים הקודמים. וגם בשנת תש"כ, משמע מדברי רבינו שגם אז כבר לא היה זה פעם הראשון שאמר בחינה זו. דרשניים שם בחינה זו אומר בזה"ל: ס'איז אויכעט אמת, ס'איז אויכעט א פשוט, און אויב איך האָב עס שוין אַמאָל געזאָגט מיין איך אַז מ'מעג נאָכאַמאָל הערן, ס'שאַדט נישט, ס'איז נישט קיין 'מאַלער' ווען כ'האָב עס יאָ געזאָגט אויכעט, עכ"ל. - וכן כשמתחיל שם רבינו לומר בחינה זו אומר בזה"ל: הערטס אויס, איך וועל 'נאָך' זאָגן, [ונאח"כ אומר בדרך צחות] "סענדער" [דייטש ע"ה מכותבי הד"ת] איז שוין אַ 'מבקר' צי כ'האָב עס נישט געזאָגט [שוין] לאַנג, עכ"ל. - וכפי הנראה שבחינה זו היה חביב הרבה בעיני רבינו לחזור עליו, ומי יעמוד בסוד קדושים.

² וראי לציון בזה מה שכתב היעב"ץ בסידורו (בתפלת י"ח בברכת ולמלשינים, כפי נוסח הנדפס בהגהות המחבר בסוף הסידור), [תעקף ותשבר ותמגר ותכלם ותשפילם "ותכניעם". קשה] אחר שנעקרה מה צורך להכניע. אלא הכוונה על אותה קליפה דקה דנוגה (שבה סוד עץ הדעת טוב ורע) ולהטת התהיב המתהפכת מדינת לרחמי, שתכנע תחת הקדושה ותשוב כולה טוב. ונראה לי שלזה קראה חז"ל "ברכת המינים" [ולא קללת המינים] שיתח תלמידי חכמים צריכה לימוד, כי אמנם הוא בסוד "עד דלא ידע בין ארור המן" ויתמו חטאים ולא חוטאים.

[אבל] דער נס פון פורים איז געווען 'מלובש אין דער טבע', אחשוורוש האָט קודם געהאַט ושת'ין און נאָכדעם [האָט ער] געהאַט אסתר'ן [נמחמתה נתהפך לטוב לישראל ומה נשתלשל הנס פורים], דאָס איז געווען מלובש אין דער טבע. [און] פונדעסטוועגן קיינער איז נישט מסופק געווען אַז ס'איז נסים, [ואין מי שיאמר שבמקרה היתה זאת] ס'האָט זיך אַזוי צוגעפירט, "פונקט" איז אסתר געקומען, פונקט אַזוי. [רק הכל מכירים שהיתה כל זאת בהשגחה מן השמים בדרך נסיון].
אַבער ס'איז געווען מלובש אין דער טבע.
[וממילא] איז נתגלה געוואָרן אַז די "טבעיים" זענען אויכעט פון בורא כל עולמים, מיט אַ געוואָלטיגע "השגחה פרטיית".

[ובחינה זו] 'דאָס' איז נישט נתגלה געוואָרן ביי אַלע נסים [של שאר ימים טובים], אַלע ימים טובים איז נתגלה געוואָרן נאָר "נסים" [נגלים, חוץ לדרך הטבע, און] נסים [ווייסט מען] איז פונעם באַשעפער, [מה שאין כן] די טבעיים [אין ניכר כל כך לבני אדם בגלוי שהוא הכל בהשגחה נפלאה, ובפורים נתגלה באופן גלוי שגם הטבעיים הם בהשגחה נפלאה מן השמים].
אַזוי זאָגט דער קדושת לוי. איבערדעם איז די שמחה [ביום הפורים] זייער גרויס, [ולכן יש חיוב גם 'לבסומי'].

יד

למשל, זאָגט ער. אַ מענטש, אָדער מַלְכִים, אַ מלך [וואָס] האָט קינדער, [און] אַז איינער [מבניו] איז געווען אין געפאַנגענשאַפט און ער קומט אַרויס פון

^ח וכמבואר באורך בספה"ק בני יששכר (חנוכה מאמר ד, פג) וז"ל (במקצור): כמו שאין מסתפק בנס הנעשה בשידוד המערכה כי יד' עשתה זאת, כמו כן לא היה באפשר להספק גם בנס הלזה שיאמר איזה בן דעת שנעשה רק בטבע מבלי השגחת משיגה, רק כל באי עולם הכירו וידעו שהוא בהשגחתו הנפלאה ית"ש וכו'. הגם שהיה הכל בטבע, עכ"ז בהתבונן כל הענינים שנתהוו בהכנה לזה, הגם שנהרגה ושתי ועל ידי זה נכנסה אסתר, ויאהב המלך את אסתר ואין אסתר מגדת מולדתה, ונכתב בספר הזכרונות הגדת מרדכי מן בגתן ותרש, ואחר כך בלילה המצטרפת לישועה שהיו נתונים בסכנה גדולה נדרה שנת המלך ויאמר להביא ספר הזכרונות וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי, ונתהווה הדבר בעת וברגע אשר בא המן אל בית המלך לאמר למלך לתלות את וכו', וכל הענינים לאין משער למדקדק בכל דבר, שנתהווה הכל ברגע המיוחדת המצטרפת, הנה כל מי שיש לו מוח בקדקדו והוא עורנו במדרגת חי מדבר, לא יכול לשפוט שהיה הכל מבלי השגחת המשיגה אשר סיבב כל אלה הענינים להושיע את ישראל. רק בוודאי כל מי שהוא עדיין בדעת, ישפוט תיכף בשמעו את המעשה אשר נעשה, אין זה כי אם יד' עשתה זאת.

^ט ויעין בקדושת לוי (לפורים, בקדושה ראשונה): כבר ביארנו בדרושי חנוכה, כי יש שני מיני ניסים. אחד ניסים נגלים. ואחד ניסים נסתרים. נסים נגלים הוא קריעת ים סוף ויציאת מצרים אשר נגלה לעין כל נסים ונפלאות שנשתנה הטבעים. ויש נסים נסתרים, כמו בימי מרדכי ואסתר, שלא היה שנוי הטבעים רק הנס היה בתוך הטבעים. ואמר אדמו"ר הגאון בצ"ק מ"ו דוב בעריש [המגיד ממעזריטש] וצ"ל, שלכן נקראת "אסתר", שהיה הנס בהסתר בתוך הטבעים, עד כאן אמר מורי ורבי זלה"ה. (ועיי' עוד באורך).

^י בקדושת לוי (שם, בסוף קדושה רביעית) כתב עוד: ועתה נבאר מה ששתיית יין מצוה בפורים בדברי נעמים מתוקים, ויותר חייב לבסומי בפוראי, מה שאין כן בשאר ימים טובים. אפס נראה, כי מה שכן רשע כמו אחשוורוש יזכה בנו [דריש] לבנות בית המקדש וכו', בעבור שעל פי גזירות אחשוורוש נתלה המן ועשרת בניו נגסם מאויביו ויתר הדברים, אף על פי שהקל הכריח אותו לזה הגזירה, זכה בְּנו לבנות בית השני. והנה היה באחשוורוש בודאי ניצוצות הקדושה, כנודע מדברי האר"י ז"ל כי בכל דבר יש ניצוצות קדושה, וצריך להעלות מקליפות, בסוד חיל בְּלַע וְיִקְאָנוּ (איוב כ, טו), ובוה שצוה אחשוורוש לתלות את המן ועשרת בניו ונעשה תשועה גדולה על ידו, ועל ידי זה היה עליות לניצוצות קדושה שבתוך אחשוורוש וזכה בנו לבנות בית המקדש. וכן על ידי מעשה המן, הגם שכונתו היה לרעה, רק שעל ידי מעשיו היה התשועה, כי הוא הכין בעצמו העץ לתלות אותו ואת בניו, וכן מה שאמר להרוג את ושתי, הגם שכונתו שישא את בתו, על ידי זה היה התשועה גדולה בישראל, נמצא היה לניצוצות הקדושה שבתוך המן עליות, ועל ידי זה בניו למדו תורה ברכים ומנו בני ברק, ונמצא שהיה עליות לניצוצות קדושה שבתוך המן ואחשוורוש.

געפֿאַנגענשאַפֿט, איז די גרעסטע שמחה, פרייט מען זיך מיט אים מער ווי מיט אַלע קינדער וואָס זענען געווען [עם האָב בכל העת]. פֿאַרוואָס?, [ווייל] ער איז דאָך געווען אין געפֿאַנגענשאַפֿט און איז אַרויסגעקומען. [והנמשל] אַז ס'קומט אַרויס אַ נס אין די טבעיים אַליין, דאָס איז די גרעסטע שמחה, איבערדעם מוז זיין לבסומי בפוריא. [עד כאן תוכן דברי הקדושת לוי, עם הוספת נופך].

טו

ונמצא לדברי הקדושת לוי, דהשמחה הוא כעין דברינו בשם הרמ"ע מפאנו, שהוא על שנתברר ונתגלה הניצוצי קדושה שבתוך הטבעיים, על ידי שראו הכל כי גם הטבעיים מושגחים מאת השי"ת

זאָגט ער דאָך [בקדושת לוי כעין] 'די' בחינה [דלעיל בשם הרמ"ע מפאנו], אַז די שמחה איז ווייל ס'איז אַרויסגעקומען, מ'האַט אַרויסגענומען דעם ניצוץ הקדוש וואָס ס'איז דאָ דערינען [בתוך הטבעיים. און] איבערדעם ברויך מען דאָס דערגרייכן [ביום הפורים, להוציא בעבודתנו את הניצוצים הקדושים מתוך הקליפות, ולשמוח בזה שמחה גדולה].

טז

וזהו החיוב לבסומי וכו', כי כשמתבררים הניצוצי קדושה, אז הוא נכלל הכל בהקדושה ושוב אין חילוק בין המן למרדכי איבערדעם איז חייב אדם לבסומי בפוריא, מ'זאָל [דאס] דערגרייכן, און מ'זאָל וויסן טאַקע [אַז] אפילו די "טבעיים", אַלעס איז [בהשגחה מאת] דער בורא כל עולמים, [וממילא כשיתבוננו בזה] וועט מען אַרויסנעמען [הניצוצים הקדושים] פון די שְׁבִיחָה, מ'מילא וועט זיין עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, [ווייל ווען] איך האָב אַרויסגענומען פון המן אַליין דעם "ניצוץ הקדוש", [וכן] פון די טבעיים [הכירו אמונת ה' והשגחתו, אַז באמת לא נשאר בעולם רק בחינת הקדושה, ושוב אין חילוק בין המן למרדכי (וכדלעיל אות ט)].

יז

אופן ב

בביאור המאמר עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי

הקדמה לביאור המאמר - ממה שאמרתי אתמול בס"ג לשבת זכור

(עד אחר אות כז)

נאָר איך קלער, איך האָב געקלערט היינט [להוסיף עוד בביאור המאמר עד דלא ידע].

והכלל גדול וכו', כי יותר תענוג מעליות הנצוצות שבתוך הקליפות, מצדיקים עצמן. למשל לבן שהוא פעם אחד בשנה אצל אביו, ובא ממקום רחוק, התענוג גדול יותר מכשהוא אצל אביו בתמידות. לכן בעל תשובה שבא ממקום רחוק, התענוג גדול יותר מצדיק שהוא אצל אביו. ולכן בפורים שהוא התשובה במה ששלח הקל בתוך מחשבות אחרושות לעשות כרצון ישראל, והיה לניצוצות שבתוך אחרושות עליות גדול וכו', וכיון שהיה לניצוצות שבתוך הקליפה עליות, היה שמחה גדולה כאשר כתבנו, שהוא כמו בעל תשובה לכן יש להרבות בשמחה, וידוע שיין הוא סוד שמחה, לכן יש להרבות ביום זה בשתיית יין, כי יין מרמז על שבעים סנהדרי גדולה שהמה בעולם הענוג, לכן יש להרבות ביום זה בשתיית יין.

[ויעיין עוד משל כזה מענין בן המלך שהיה בשביה, בסידורו של שבת (ח"ב דרוש ז, א) ובספרו באר מים חיים (סוף שמיני, ועוד), ובזרק קודש (ריש מסעי)].

א" כמבואר בספרי תלמידי הבעש"ט, שכשמתבוננים בכל דבר שיש בו חיות וקיום ע"י הבורא יתברך, ע"ז מגלין ומבררין הניצה"ק שבאותו דבר.

יח

קושיא ב

איך אפשר שמבני בניו של המן למדו תורה, והלא אין מקבלין גרים מעמלק, והמן הוא מורע עמלק

[בהקדם וואָס] איך האָב געזאָגט דעם שבת^י.

ס'איז דאָן אַ פלא, דער מכילתא זאָגט^י אַז ס'איז געווען אַ "שבועה" אַז מ'טאָר נישט מקבל זיין קיין "גרים" פון המן, פון עמלקין.
צום סוף זאָגט די גמרא^י די בני [בניו של] המן למדו תורה ברבים, נו וויאָזוי האָבן זיי געלערנט תורה ברבים, וויאָזוי האָט מען געמעגט [לקבל אותם לגרים].

יט

אַסאָך תירוצים איז דאָ [דערויף]^{טו}, אָבער ס'איז אַלעס שווער. איך האָב אויך שוין געזאָגט תירוצים^{טו}.
[אבער] היי יאָר דאָכט זיך מיר, האָב איך געזאָגט [אתמול בס"ג לשבת זכור], דאָכט זיך מיר אַ תירוצ נכון.

כ

ישוב קושיא ב

בכל האומות יש "נשמות" קדושות השבויים בתוכם, ואנו אין יכולים לקבל גרים מעמלק, אבל הקב"ה בעצמו יכול לברר אותן הנשמות קדושות ולהוציאם מתוך עמלק ולהכניסם בתוך שאר אומות שמותר לקבל מהם גרים, ואז כבר מותר על פי הלכה לקבל אותם כיון שגולדו בשאר אומות

ס'איז דאָ "נשמות" [קדושות] וואָס זענען דאָך געפאַנגען [בין הקליפות] 'איבעראַל' נעבעך [בכל האומות, ואפילו אצל העמלקים].
דער בורא כל עולמים האָט אַרויסגענומען [ניצוצים הקדושים] פון עמלקין, אים [אליין] דאָרף מען 'מוחה' זיין [כדכתיב תַּמְחָה אֶת יֶזְרַעַם עַמְלֵק], און דעם וואָס ס'איז עפעס 'דאָ' [ניצוצין נשמות קדושות השבויים בקרב עמלק] האָט דער בורא כל עולמים אַרויסגענומען [מתוכן] און ער האָט זיי אַריינגעשיקט אין אַנדערע אומות, דאָרט וואו מ'קען יאָ מקבל זיין גרים.

^{יב} בס"ג צו זכור תשכ"ז, שנכנס לליל הפורים שחל במוצאי שבת. ודברי רבינו שם הועתקו להלן בהערה כז

^{יג} במכילתא (כשלה, פרשת עמלק, ב) רבי אליעזר אומר נשבע המקום בכסא הכבוד שלו, שאם יבא מכל האומות שיקבלוהו ולעמלק ולביתו לא יקבלוהו שנאמר (שמואל ב' א, יג) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל הַנָּעַר הַמַּגִּיד לוֹ אִי מִזֶּה אֶתָּה וַיֹּאמֶר בֶּן אִישׁ גֵּר עַמְלֵקִי אֲנִי, נזכר לדוד באותה שעה מה שנאמר למשה רבינו אם יבא מכל האומות שבעולם להתגייס שיקבלוהו ומביתו שלא יקבלוהו מיד (שם, טז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד דָּמָךְ עַל רֹאשְׁךָ כִּי פִיךָ עָנָה בָּךְ, לכן נאמר מדר דר.

^{יד} בגמרא סנהדרין (צו: וכו' גיטין נז:): תנו רבנן נִצְמָן גר תושב היה, נְבוֹחַדְרָאֲזָן גר צדק היה, מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים, מבני בניו של סנחריב לימדו תורה ברבים, ומאן נינהו שמעיה ואבטליון, מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק.

^{טו} עיין בספר פתח עינים להחיד"א (סנהדרין צו:): ובספרו עין זוכר (מערכת ג אות א), [וע"ע בתפארת שלמה (לפורים, ד"ה ויצא המן) ומה שמפלפל בזה בספר נפלאות תפארת שלמה (בדפדף דף לא-לב), ובגיליוני הש"ס (להגריי ענגיל, גיטין נז:)] - ועיין בדברי רבינו ליל ש"ק יתרו תשי"ט (בהערה שאח"כ) שמביא תירוצן בלשון "איך האָב געזען שטיין".

^{טז} בסעודת פורים תש"כ (אופן ג), ובלייל ש"ק יתרו תשי"ט [במיאמי, נדפס בדברות קודש לשוכבים כרך ג' העתק בלשון אידיש ממה שחזר רבינו באמצע השבוע (פרשת משפטים תשי"ח) על הד"ת שאמר בלייל ש"ק יתרו, לפני שליח שימסור תוכן הדרוש להמעתיקים, והדפסיהו אח"כ בלה"ק בחידושי תורה ג' כרכים פ' יתרון].

[ובאופן זה נמצא כין] 'על פי הלכה' איז ער געקומען פון אן אַנדערע אומה, האָט מען געמעגט מקבל זיין [לגר אפילו] דעם וואָס ער האָט גיהערט [לשורש עמלק, וואס] זיין נשמה האָט ער געהאַט [משם].

כא

אבל מ"מ כיון ששורשם מהניצוצי קדושה שהיו מקודם בתוך עמלק, אף שנולדו אצל שאר אומות, הם נקראים "בניו", כי כל גלגול נקרא "בן" מגלגול הקודם כדברי הארז"ל בביאור אומרים צדיק בן צדיק וצדיק בן רשע [און] ס'שטייט דאָך אין אר"י הקדוש^י, [בביאור הגמרא]^י צדיק וטוב לו צדיק "בן" צדיק [צדיק ורע לו צדיק] "בן" רשע, [דהכוונה] אַז ס'קומט [נשמתו] פון פריערדיגן גלגול הייסט ער אַ "בן" [מהגלגול הקודם].

[והיינו דמי שהיה צדיק גם בגלגול הקודם, אז הוא נקרא צדיק בן צדיק, דמי שנחלגלג נשמתו עוד הפעם נקרא "בן" לבחינת גלגולו הקודם, ולכן מכיון שהיה צדיק גם בגלגול הקודם לכן הוא צדיק וטוב לו. וצדיק בן רשע, היינו שבגלגול הקודם היה רשע ועכשיו הוא צדיק, ולכן הוא צדיק ורע לו].

[והיוצא מזה כי הבאים משורש איזה דבר, אף שלא נולדו שם, הרי הם נקראים בשם "בנים"].

כב

ועל נשמות כאלו אמרו "מבני בניו" של המן למדו תורה דאָס איז דער פשט, "מבני בניו" [של המן למדו תורה ברבים]. [והכוונה על נשמות כאלו ששורשם הוא מניצוצי הקדושה שהוציא מקליפת המן, והם נקראים בשם "בניו", אבל למעשה נולדו אצל אומות אחרות שמותר לקבל מהם גרים].

כג

[לפי זה קאן זיין אַזוי, ווידעראום פאַרקערט^י, און די ערב רב [המעורבים בישראל] וואָס זענען מצירים לישראל, וואָס זענען מסייתים ומדיחים לישראל, דאָס איז די נשמות פון די עמלקים, פון די [אפיקורסים] וואָס זענען געווען ביים חורבן, קאן טאַקע זיין דאָס איז די זעלבע [אפיקורסים מבזמן החורבן] [מלשון רבינו בס"ג (זכור)].²

^י עיין בשער הגלגולים (הקדמה לו). ועיין במשנת חסידים (מסכת גלגול הנשמות, פרק ב) וז"ל: והנשמות האלה המגולגלות הם אותם שעליהם נאמר צדיק ורע לו ורשע וטוב לו, כי נענש בגלגול זה על מה שעבר בגלגול אחר, אע"פ שהוא עתה צדיק. או יש לו שכר טוב על קצת מצות שעשה בגלגול אחר, אע"פ שהוא עתה רשע. ובעמק המלך (שער טז, פרק מ): וזהו סוד הגמרא יש צדיק וטוב לו "צדיק בן צדיק" וכו', שהולך הכוונה על גלגולו עצמו, וכן צדיק גמור בגלגוליו, אז הוא צדיק וטוב לו, יצליח בכל גלגולו. אבל מי שפעם הראשון לא יצליח, ופעם שני יצליח, זהו צדיק שאינו גמור, מאחר שלא היה שלם בפעם הראשון, וזהו צדיק ורע לו "צדיק בן רשע", שהיה בפעם הראשון רשע. וזהו סוד בן, ענף רשע, שהיה מקודם רשע בבריאה הראשונה. ובשל"ה הקדוש (פרשת כי תצא): וידוע ליודעים חן כי המגולגלים יקראו אחרים וכו'. והדין נתן שיקראו אחרים, כי אינם עצמם אבל אחרים, כי על כן סובלים עונות ראשונים. והוא סוד צדיק ורע לו צדיק בן רשע, כלומר שהיה רשע מקודם, ורשע וטוב לו רשע בן צדיק, שהיה צדיק מקודם, כנדרש בספר הבהיר. והוא אמת ותורתו אמת ודינו דין אמת, ואנחנו לא נדע הצדיק הזה מה היה לפניו, ועל כן נתמה על ייסוריו, ויודע כל נסתרות ישתבח שמו היודע, עושה בו דין אמת. (וע"פ בשל"ה סוף פרשת יתרו).

^י בגמרא ברכות (ד): ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, שלשה דברים בקש משה מלפני הקב"ה ונתן לו וכו', בקש להודיעו דרכיו של הקדוש ברוך הוא ונתן לו, שנאמר (שמות לג, יג) הודעני נא את דרךך. אמר לפניו, רבונו של עולם מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו ויש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו, אמר לו, משה, צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו צדיק בן רשע, רשע וטוב לו רשע בן צדיק, רשע ורע לו רשע בן רשע.

^י דכמו שיש נשמות קדושות שנולדים אצל האומות, והם מתגיירים ושבים אל הקדושה. כן יש ח"ו להיפוך, שיש שנולדו מזרע ישראל, ונעשו בעוה"ר מינים ואפיקורסים רח"ל, כי נשמותיהם הם משורש הערב רב ועמלק, והם גלגולים מהמינים שבדורות הקודמים, וכמו שמבאר רבינו להלן.

² ובזה מובן השייכות של ביאור הגמרא ראש השנה, להענין דלעיל.

כד

ביאור הגמרא ראש השנה - דהמינים פשטו ידיהם בזבול

(עד אחר אות כו)

קושיא ג

למה נאמר על המינים שבכל הדורות שפשטו ידיהם בזבול, והלא כבר נחרב בית המקדש מכבר

דאכט זיך מיר, איך האָב געזאָגט [אתמול בס"ג זכור] אַ גוטן פשט מיט דעם, [לכאר] וואָס ס'שטייט (ראש השנה יז). אויף "מינים ואפיקורסים", אַז ס'איז פשטו ידיהם בזבול, [ופירש]: שהחריבו בית המקדש בַּעֲוֹנָם].

[דלכאורה קשה] ס'איז דאָך עפעס הפלא ופלא, ווער שמועסט [בימי הגמרא מן דור מחריבי המקדש], מ'שמועסט דאָך [פון] היינט, [ובזמן הזה] וואו [איז דאָ] אַ זבול [שיפשטו בו ידיהם], ווער וואָס ווען, ווער האָט, ס'איז דאָך נישטאָ גאַרנישט, [שאין בית המקדש קיים]. און קיין הלכתא למשיחא איז עס אויך נישט^{כא} [שהרי בנין השלישי לא יחרב עוד לעולם, וגם שאז כבר יִכְלוּ הזדים והמינים כמבואר בגמרא מגילה (יז.)].

[ואם כן] פאַרוואָס ברענגט עס דער רמב"ם (תשובה ג, 1), און די גמרא [בזמנם].

כה

ישוב קושיא ג

המינים ואפיקורסים שבזמן הזה הם גלגולים מן הבריונים והאפיקורסים שהיו בימי רבי יוחנן בן זכאי, שאז גרמו הם את החורבן, ועתה בגלגול זה הם מעכבים ג'כ את הגאולה ובנין בית המקדש, ונמצא שלא תיקנו העון הקודם שהחריבו הבהמ"ק, ועל כן נאמר גם על המינים שבכל הדורות שפשטו ידיהם בזבול

איך האָב געזאָגט שוין [לתרץ בזה]^{כב}, [און] אין ויואל משה^{כג} זאָג איך צוויי תירוצים אַנדערע, [אַבער] דאכט זיך מיר 'דער' [תירוץ] איז [נאָך] בעסער, וואָס כ'האָב היצט געזאָגט [בס"ג זכור].

^{כא} והיינו שא"כ לתרץ דאף שאין זה נפקא מינה כהיום, אבל הוא נפקא מינה לעתיד. ולזה הביאו הרמב"ם, כי דרכו להביא גם דברים שנוגע רק בזמן המקדש. ולזה אומר רבינו שבנידון זה אי אפשר לומר כן, ואם כן למה הביאו הרמב"ם.

^{כב} בס"ג ואתחנן תשי"ז (לשון קדשו את סג-ט), ועוד. ועיין שם באורך, הן הקושיות שעל דברי הגמרא אלו, והן ה' תירוצים שאמר רבינו על זה. ואח"כ הביא רבינו כל זאת בהקדמת ויואל משה כדלהלן.

^{כג} בהקדמה (עמוד ט). וזלש"ק [במקוצר]: בגמרא ראש השנה המינים והאפיקורסים וכו' גיהנם כלה והם אינם כלים וכל כך למה, מפני שפשטו ידיהם בזבול. ופירש"י ז"ל שפשטו ידיהם בזבול, שהחריבו בית המקדש בעוונם. והובאו הדברים ברמב"ם (תשובה ג, 1).

ולכאורה אינו מובן הטעם שאמרו בשביל שהחריבו בית המקדש בעוונם וכו'. אף אם נניח שהיה אז גם עבירה דמיונית, יתכן לומר כן רק על מינים ואפיקורסים שהיו בזמן הבית, אבל כיון שנאמרה מימרא זו בימי חכמי הש"ס בעתם ובזמנם, וגם הובא ברמב"ם ז"ל להלכה, על כרחך דקאי גם על כל המינים והאפיקורסים שבכל הדורות, וגם אי אפשר לומר דקאי רק על המינים שבזמן הבית, כי מה נפקא מינה לן בזה הרי מה דהוה הוה, והבית השלישי 'הרי לא יחרב עוד' כנודע, וכמבואר במסכת מגילה בסידור תפלת השמונה עשרה, שקודם בנין הבית יִכְלוּ המינים והאפיקורסים' וכו'.

[תירוצ א':] צריך לומר שהוא על דרך שאמרו חז"ל (ירושלמי יומא פ"א, ה"א) כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו, והמינים והאפיקורסים גורמים בעוונותיהם שלא נבנה בית המקדש, ולכן הוי כאלו החריבו אותו, ועבור זאת נקראים פושטים ידיהם בזבול.

[תירוצ ב':] אי נמי אפשר לומר על דרך שאמרו שבית המקדש של מעלה נבנה על ידי עבודת הצדיקים ומעשיהם הטובים, וכשיהיה נגמר הבית המקדש של מעלה יבא משיח צדקנו, אבל הרשעים במעשיהם גורמים חורבן למעלה והורסים מה שהצדיקים בנוים שמה במעשיהם הטובים וכו'. ומבואר בגמרא (חגיגה יב:) גבי ז' רקיעים, שברקיע הנקרא זבול בו ירושלים ובית המקדש ומוזב בניו, ואם כן אלה הרשעים גורמים בעוונותיהם עד לב השמים ברקיע הנקרא זבול ששם ירושלים ובית המקדש, ונעשים שמה חורבנות רחמנא ליצלן על ידי עוונותיהם, והם פושטים ידיהם בזבול ומחריבין. לכן מתגבר הס"מ להמשיך את העולם אחר מחריבי הזבול ומטעה את הבריות לומר עליהם שהם מצילים, כדי לעכב על ידי זה את הגאולה. שומו שמים על זאת.

אָז 'די' נמינים ואפיקורסים שמדרו באומות והקימו מלכות המינות בדור האחרון והסיתו את ישראל לכפירה, [די'] זענען געווען דעמאלטס ביים "חורבן" [כי הרשעים שבודור הזה הם גלגול' מהרשעים הקודמים].

'די' - לא עלינו, רחמנא ליצלן - 'די' בריונים [אלו הרשעים הציונים שבודור הזה], דאָס איז די זעלבע בריונים [שבזמן החורבן בימי רבן יוחנן בן זכאי, שלא הניחו לעשות שלום עם הרומיים, ועי' גרמו החורבן בית המקדש, כמובא בגמרא גיטין (דף נו)]^{כד}.

די האָבן "דעמאלטס" געהאַלפן נעבעך 'חרוב מאַכן' דעם בית המקדש, און "היצטערט" מאַכן זיי, העלפן זיי 'אויפצוהאלטן די גאולה' [ובנין השלישין].

כו

ווען זיי העטן זיך נישט אַזוי אויפגעפירט [כמעשהים שבודור הזה], העט עס געווען גיווען אַ תיקון אויף וואָס זיי האָבן דעמאלטס געטון [בימי רבי יוחנן בן זכאי].

[אָבער] 'אַזוי אַרום' [שקלקלו והשחיתו גם בגלגול זה, ולא נתקן עון הקדום, הרי נמצא] איז פשוט ידיהם בזבול, מיינט מען דעם 'עון הקדום' וואָס ס'איז 'אַמאַל' געווען "פשוט ידיהם בזבול" [בזמן החורבן, דמה שעדיין נשאר העון הקדום ולא נתקן הוא מחמת החטאים והכפירה שלהם במשך הדורות, ושפיר נוגע זה להמינים ואפיקורסים שבכל הדורות, ולכן הביאו זאת בגמרא וברמב"ם].

[עד כאן ממה שאמרתי אתמול בס"ג לשבת זכור]^{כה}.

^{כד} ומבואר בגמרא (פסחים קח), בַּדָּר עַמִּים קָרְבוֹת יִחְפְּצוּ (תהלים סח, לא), מִי גֵרַם לָהֶם לִישְׂרָאֵל שִׁיתְּפוּרוֹ בֵּין אֲהוּמוֹת, קָרְבוֹת שֶׁהֵיוּ חַפְצִים בָּהֶם. וכתב שם המהרש"א ז"ל, כפירש"י בספר תהלים (שם) מלשון קרבות ומלחמות, דהיינו במקדש ראשון אילו השלימו עם נבוכדנצר לא גלו כלל, ויותר במקדש שני אילו שמעו פריצי ישראל לרבי יוחנן בן זכאי ולחכמים שבודור והשלימו עם טיטוס, לא גלו, כמפורש בפרק הנוקין (גיטין נו), אבל קרבות ומלחמות יחפצון ולא בשלום, עכ"ל. אבל הרבה והרבה יותר מהם עושין המחוצפים והאפיקורסים המופקרים שבזמננו רח"ל. [לשון רבינו בהקדמת על הגאולה, ד"ה ומבואר. וכן הוא שם בפנים הספר אות מז, ד"ה ואתא].

^{כה} וזלש"ק של רבינו בס"ג צו זכור תשכ"ז (במקוצר): איך האָב אינזין געהאַט היי יאָר, היצטערט, [בענין וואָס] איך האָב מיך געשטעלט אין ויואל משה אויף די גמרא אין ראש השנה וכו', איך האָב דעמאלטס געזאָגט צוויי תירוצים וכו' ס'שטייט דאָך [שרין] אין ויואל משה אין די הקדמה.

אָבער היצטערט דאָכט זיך מיר, היצטערט ווען כ'האָב דאָ מתבונן געווען אין די מעשה פון עמלק'ן, קלער איך [לתרץ עוד באופן אחר, בהקדם לתרץ הגמרא שבני בניו של המן למדו תורה] וואָס די מכילתא זאָגט אז ס'איז אַ שבועה מ'זאָל נישט מקבל זיין קיין גר עמלק, און ס'איז דאָך געווען מבני בניו של המן [שלמדו תורה], אפשר איז גאָר אַן אַנדערער מכוון [בבני בניו של המן].

כ'האָב דאָך שרין געזאָגט וואָס דער אור החמה זאָגט (על הוזהר בראשית כה), אויפן ערב רב מישאל זאָגט ער [בוזהר הק'] אז ס'איז זרע עמלק, [ולכאורה] ווי קען דאָס זיין, זיי זענען דאָך מזרע ישראל, זאָגט דער אור החמה [אז דאָס] מיינט מען די "נשמות", זיי האָבן נשמות פון די עמלקים, פונעם ערב רב, מ'מיינט נישט די גופים. כ'האָב שרין דאָס אסאל מאָל געזאָגט [לכאור בזה] וואָס דער רמב"ם זאָגט דאָך אויכעט (באגרת תימן) אז די וואָס זענען אפיקורסים בידוע שלא עמדו אבותיהם על הר סיני. איי זיי זענען דעך דאָך געבוירן ביי אידן, מוז איך אויך זאָגן אז ער האָט געגלייבט [בחכמת הגלגול], ער מיינט ס'איז אַ גלגול [מנשמות של האומות], זיי זענן נאכמאל מגולגל געוואָרן [ונולדו בגלגל שני אצל ישראל].

ווי מ'זעט דער אר"י הקדוש זאָגט [על הגמרא ברכות] צדיק וטוב צדיק בן צדיק, צדיק [וורע לו] צדיק בין רשע, זאָגט דער אר"י הקדוש דאָס מיינט מען אין פריערדיגן גלגול [היה צדיק או רשע], דאָס ווערט אָנגערופן אַ "בן", צדיק וטוב לו צדיק, [מיינט אז] ער איז אין פריערדיגן גלגול אויך געווען אַ צדיק הייסט ער "בן" צדיק, און בן רשע [מיינט] אז אין פריערדיגן גלגול איז ער געווען אַ רשע און היצט אין ער אַ צדיק הייסט ער [צדיק] "בן" רשע, דאָס ווערט אָנגערופן "בן" ווען מ'איז מגולגל. אַזוי זאָגט דאָך דער אר"י הקדוש.

איבערדעם קלער איך, דעם וואָס די גמרא זאָגט "מבני בניו" של המן למדו תורה ברבים, מיינט מען ס'איז מגולגל געוואָרן נשמות [שהם משורש המן], דאָס ווייסט קיינער נישט, [נאָר] חכמינו ז"ל האָבן דאָס געוואוסט ברוח קדשם, מ'מיינט נישט טאָקע 'קינדער', מ'איז דאָך נישט מקבל קיין גר פון זיי, [נאָר מ'מיינט זיי זענען] טאָקע גרים פון אַנדערע [אומות], נאָר וואָס דען, אָבער די נשמות איז געווען גאָר "מבני בניו" של המן זענען געווען

כז

הכלל [היוצא מזה, כי] דאָס איז [אלעס אַן ענין פון] "נשמות".

כח

ביאור המאמר באופן דלעטיד

אף כשימחו את זכר עמלק, ישארו אותם הנשמות שהוציאו מן המן ועמלק ונעשו לומדי תורה ברבים, כי הם שבו אל הקדושה, והם באמת שוים לברוך מרדכי

היצט איז אַזוי. אַז מ'וועט אויסמעקן עמלק'ן אינגאנצן, ס'זאָל זיך נישט טרעפן [ממנו שום זָכר, אפילו] קיין גָמָל¹¹, גאָרנישט, מ'זאָל [אים] אינגאנצן אויסמעקן. אָבער די וואָס זיי האָבן געלערנט תורה ברבים [שהם מן הנשמות קדושות שהיו שבויים בקרב עמלק והמן], די וועלן דאָך בלייבן.

פאַרוואָס וועלן די בלייבן?, [ווייל] דער בורא כל עולמים, דאָס קען נאָר [טון] רק הוא [לברוך], דער בורא כל עולמים האָט געמאַכט דעם בירור [להוציאם משם ולהכניסם באומות אחרות]. אַן אַנדערער קען דאָך נישט [מאַכן דעם בירור, שהרי אסור לקבל גרים מעמלק]. [ונמצא כי] נאָר 'אָזויפיל', וועט דאָך יאָ בלייבן 'עפעס' פון המן'.

כט

היצט איז אַזוי. אַז דער אייבירשטער וועט העלפן מ'וועט אויסמעקן המן'ן, וועלן דאָך נאָר בלייבן די וואָס זיי האָבן געלערנט תורה ברבים, און די זענען טאַקע 'גלייך' מיטן ברוך מרדכי.

ל

ולזה אמרו שחייב אדם לעורר בעבודת המשתה יין בפורים שלא ישאר מן המן ועמלקים שריד ופליט, רק הנשמות הקדושות שהוציאו מהם, ואז שוב לא 'ידעו' לחלק עוד בין ארור המן לברוך מרדכי ועל זה רומז עתה עד 'דלא ידע' בין ארור המן לברוך מרדכי

איבערדעם [אמרו חכז"ל] חייב אדם לבסומי בפוריא, אַזוי לאַנג [צריכין לעמול בעבודת יום הפורים, אַז] ס'זאָל נישט בלייבן פון זיי קיין שָׁרִיד ופְּלִיט, נאָר די וואָס זיי האָבן

דערין, ס'איז עפעס געווען די וואָס ס'איז געווען מ'האָט נאָך געקענט עפעס ארויסקלויבן [ניצוצי קדושה שבהם], האָט דער בורא כל עולמים ארויסגעקליבן דיא נשמות, דאָס ווייס מיר אונז נישט, און ס'איז אַראָפּגעקומען [בגלגול שני בשאר אומות ונתגיירן]. אָבער אַזוי אין פשטות [זענען זיי] נישט [נולדו מורע המן]. לפי זה קאָן זיין אַזוי, ווידעראום פאַרקערט, און די ערב רב וואָס זענען מצירים לישראל, וואָס זענען מסיתים ומדיחים לישראל, דאָס איז די נשמות פון די עמלקים, פון דיא וואָס זענען געווען ביים חורבן, קאָן טאַקע זיין דאָס איז די זעלבע [מינים ואפיקורסים מבזמן החורבן].

דאָס איז דער פשט שפּשטו ידיהם בזבול, 'די' מינים, די וואָס זענען 'היצט' מינים ואפיקורסים, זאָגט דאָך דער רמב"ם בידוע שלא עמדו אבותיהם על הר סיני, דאָס איז פון די וואָס זיי האָבן געהאַט אַ חלק [בהחורבן]. פון די 'בריונים' וואָס זיי האָבן געהאַט אַ חלק אין חורבן בית המקדש, 'די' זענען נאָכאמאָל אַראָפּגעקומען 'היצטערט'. נאָר ווען זיי העטן גיווען געווען מתקן געווען, ווען זיי העטן זיך נישט גיווען אַריינגעלאָזט לאַ עלינו אין מינות און אפיקורסות, העטן זיי גיווען פאַרראַכטן 'דעם' חטא [הקדום] אויכעט, וואָס זיי זענען געווען פשטו ידיהם בזבול [בגלגול הקדום בזמן החורבן]. אָבער אז זיי זענען געבליבן מינים ואפיקורסים [גם בגלגול זה], האַלטן זיי אויף די גאולה, און זיי זענען מסיתים לישראל מיט אַזעלכע מעשים וואָס דורכדעם איז [דערווייל] נישט געווען די גאולה. ממילא קומט אַפיר דער 'ערשטער' חטא וואָס זיי זענען געווען "פשטו ידיהם בזבול" [בזמן החורבן], וואָרן "די" זענען געווען פשטו ידיהם בזבול "דעמאָלטס" טאַקע, דאָס דער פשט שפּשטו ידיהם [בזבול], די מינים ואפיקורסים האָבן פאַרדעם נישט קיין תקנה, ווייל דאָס איז די וואָס זענען געווען פשטו ידיהם בזבול דעמאָלטס בשעת'ן חורבן בעוה"ר, און אַצינדערט האַלטן זיי אויף גאולה'ן של ישראל, בעוה"ר 'די' מינים ואפיקורסים וואָס מ'לאָזט זיך פאַרפירן פון זיי, דאָס איז די זעלבע [פון דעמאָלטס], דאָס איז עס.

¹¹ כמו שנאמר (שמואל א טו, ג): וְהִתְקַדְּשָׁתָּ אֶת כָּל אֲשֶׁר לֹו גֹו' מֵאִישׁ וְגו' מִגָּמָל וְעַד חֲמֹור. וברש"י סוף פרשת תצא: תמחה את זכר עמלק. מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שוה, שלא יהא שם עמלק בזכר אפילו על הבהמה לומר בהמה זו משל עמלק היתה.

געלערנט תורה ברבים. און 'די' איז טאָקע [מצד הקדושה כמו מרדכי], קומט אויס ווייס איך נישט קיין חילוק בין ארור המן לברוך מרדכי, איך ווייס טאָקע נישט קיין חילוק. וואָרן פון ארור המן, פון המן'ן איז געבליבן [רק] די וואָס זיי זענען מלמד [תורה ברבים, און] די זענען טאָקע אמת'דיג נישט קיין חילוק. ס'איז אַן אמת גמור, טאָקע 'די' איז טאָקע נישט קיין חילוק.

לא

ביאור המאמר באופן דבחיוס

אלא שלעת עתה כל זמן שלא נמחה זכר עמלק, ונמצא עדיין ההמנ'דלעך האמתיים, שפיר יש לידע לחלק בין המן למרדכי נאָר ווילאנג ס'איז דאָ די המן'דלעך השם ישמרינו, די רעכטע המן'דלעך¹², קען מען דאָס נישט זאָגן. ווילאנג זיי זענען, די זענען דאָך ביטער ווי אַ גאַל, זענען זיי דען ברוך מרדכי?, קען איך נישט זאָגן [דלא ידעו לחלק בינם ובין ארור מרדכי].

לב

אבל מ"מ גם עתה צריך לפעול בעבודת היום, שלא ירצו לידע מן ההמנ'דלעך האמתיים, אלא ידעו רק מאותן שהם בבחינת לומדי תורה ברבים שחזרו למקור הקדושה

אַבער דאָרף מען אָבער דעס 'אויפצוטון' [בעבודת יום הפורים], מ'דאָרף זיין אַזוי מבוסס, [אַז] דער בורא כל עולמים זאָל העלפן אַז מ'זאָל נישט זען מ'זאָל נישט 'וויסן' פון די אַלע [רעכטע המנ'דלעך], זאָל מען נישט 'וויסן' צו זאָגן [מהם]. נאָר 'די' זאָל איך וויסן [אותם שלמדו תורה ברבים והם מניצוצי הקדושה], און 'די' [הם באמת שוים לברוך מרדכי].

קיינער ווייסט דאָך דאָס נישט [מי הם הטובים מהם], נאָר חכמינו ז"ל ברוח קדשם האָבן דאָס מגלה געווען [שיש בחינה כזו מבני בניו של המן, שהם לומדים תורה ברבים. וצריכין אנו להגיע למדרגה כי רק] פון 'די' זאָל מען וויסן.

ממילא וועל איך נאָר קוקן אויף 'די', איך וועל נישט קוקן נאָר אויף די וואָס זיי האָבן געלערנט תורה ברבים. און פון 'די' איז טאָקע נישט קיין חילוק [בינם לבין ברוך מרדכי].

לג

[רבינו פונה כאן אל השומעים ואומר:] ס'איז אַן אמת גמור!

ניין ? !

ס'איז פשוט פשוט !

לד

אופן ג

הקדמה לביאור המאמר
(עד אות סד)

ג' דוגמאות - איך שאופני גדולת מרדכי ומפלת המן נעשה ע"י המן בעצמו
(עד אות נה)

מ'קען 'נאָך' זאָגן עפעס אַ פשט.

ס'איז אפשר טאָקע בדרך הלצה, אָבער ס'איז 'דאָך' גוט, ס'איז 'דאָך' אמת.

¹² שהם המינים והאפיקורסים שבישראל, שהם משורש עמלק וערב רב (וכדלעיל בביאור הגמרא דראש השנה).

לה

קושיא ד

[א] למה אופן "תליית המן" נעשה ע"י המן בעצמו דייקא

קושיא ה

[ב] למה אופן "יקר וגדולה שנעשה למרדכי" נבחר ע"י המן בעצמו דייקא

לאָמיר זען.

דאָ אַז מ'קוקט אַריין אין השתלשלות הענינים [של הנס דפורים, רואין כין מ'האָט געדאַרפט המן'ן אויפהענגען, דאָס האָט געמוזט געשען.

[און] מ'האָט געדאַרפט אויפהייבן מרדכי'ן.

אַלעס האָט געמוזט געשען.

[אמנם לכאורה הרי] הרבה שלוחים למקום (תענית יח:), אַז דער בורא כל עולמים וויל, האָט ער געקאָנט ס'זאָל זיך עפעס טון מ'זאָל משיב חמה זיין [של אחשוורוש], דער בורא כל עולמים [הוא] עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, גְדוֹל הַעֲצָה וְרַב הַעֲלִילָה (ירמ' לב, יט), מ'ברויך מיר דעם באַשעפער נישט געבן קיין עצות.

אַז דער בורא כל עולמים האָט געוואָלט מ'זאָל אים הענגען, האָט ער געקאָנט טרעפן אויף אים אַן עלילה ער [אחשוורוש] זאָל אים פאר'מיאוס'ן [להמין] און ער זאָל אים הענגען. צי [אפילו] דורך אַ טעות.

און מרדכי'ן, מ'האָט געדאַרפט גרויס מאַכן מרדכי'ן, גרויס מאַכן מרדכי האָט מען דאָך געקאָנט גרויס מאַכן [ע"י סיבה אחרת, שלא ע"י המן].

לו

אַז מ'קוקט אַריין אָבער אינעווייניג, זעט מען, די תְּלִיָה פֿאַר המן'ן האָט קיינער נישט געמאַכט, [אלא] טאַקע נאָר המן אליין, אַן אַנדערער האָט עס נישט געמאַכט.

[וכן יקר וגדולת מרדכי, כאשר המלך חפץ ביקרו, הכל נעשה ע"י מאמרו של המן, ממה שבחר המן לעשות לכבוד לעצמו בסוברו שהוא האיש אשר המלך חפץ ביקרו. וצריך טעם למה היה כל זה גורם ע"י המן דוקא, ולא ע"י מרדכי או באופן אחר].

לז

ישוב קושיא ד

מה שאופן "תליית המן" נעשה ע"י המן בעצמו

אם היו שואלין למרדכי לדון איך להרוג את המן, היה מתבונן בכל פרט שלא יהיה בו אכזריות יותר מן ההכרח, כי מדת הצדיקים ובני ישראל שהם "רחמנים". וממילא לא היה באפשר שמרדכי בעצמו יבחר לעשות תליה כזה שהוא גבוה חמשים אמה, באופן הראוי ויאות לרשע כהמן

לאָמיר זען.

ווען דער בורא כל עולמים העלפט [אז] מרדכי ווערט גרויס, [און] מ'גיט רשות [פאר] מרדכי'ן צו מאַכן אַ תְּלִיָה, העט ער גיווען אַריינגעקלערט [האיך לעשות הריגות ברחמים, והיה חושב] על פי דין טאָר מען נישט צופיל [מיט אכזריות] (עי' סנהדרין מה:), [וממילא] אפילו מ'וועט אים הענגען, אָבער 'אָזוי' וועט ער האָבן מער צער [לא היה רוצה בזה, ענדערש] זאָל ער האָבן ווייניגער צער!, מ'מוז האָבן די "מדת רחמנות"! [כדכתב] וְנָתַן לָהּ רַחֲמִים^{כ"ב} (ראה יג, יח), אַ איד האָט דאָך "מדת רחמנות", [ולכן] אפילו

^{כ"ב} כנראה הכוונה לדברי האור החיים הק' בפסוק זה, וז"ל: וְנָתַן לָהּ רַחֲמִים וְרַחֲמָהּ. כוונת מאמר זה כאן [בפרשת עיר הנדחת], לפי שצוה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב, ואפילו בהמתם, מעשה הזה יוליד טבע

ווען ער 'האָט' שוין יענעם, ער וויל אים שוין 'אויספליקן', [אַבער נאָר] "דאָס" מוז איך, וואָס איך מוז נישט [טו איך נישט].
די מדה, די מדה פון אן "ערליכען איד", לאָזט דאָס נישט צו [אז] מ'זאָל טון דעם וואָס מ'מוז נישט.

[וממילא] אַזאַ גוטע תְּלִיָה האָט מרדכי נישט געקענט מאַכן, פאַרפאַלן ווי אין בראַדִּיט, גְּבֵהַ חֲמָשִׁים אַמָּה, מ'זאָל אים אַזוי אויפהענגען ער זאָל זיך ... אַזוי אויסצורייסן.
אן "ערליכער איד", ער קאָן נישט 'אהערגעבן' עפעס אַזאַ מין זאך.

לח

ולוה סיבב השי"ת שהמן בעצמו יכין את התליה בחושבו שהוא למרדכי,
והוא היה רשע מרושע בלא שום רחמנות, ועשה את התליה עם כל הפרטים ודקדוקים

נאָר וואָס'זשע דען, דער בורא כל עולמים האָט געפירט [אז] "המן" האָט געמאַכט די תְּלִיָה פאַר מרדכי'ן, [און] ער איז דאָך געווען אַ "רשע מרושע", ער האָט נישט אַריינגעקלערט על פי הלכה, ער האָט נישט געהאַט קיין "מדת רחמנות" נישטאָמאָל אַ בְּרַעקֵל', [וממילא] אַז ער האָט געמאַכט אַ תְּלִיָה פאַר מרדכי'ן האָט ער עס געמאַכט מיט 'כל המפְּרָשִׁים', אַזוי 'אויף דעם גרויסן אופן', אַזוי 'אויפן גרויסן אופן'.
דעם איז גוט געווען פאַר "המן"! , אַזאַ תְּלִיָה!.

לט

[וממילא] האָט נישט געקאָנט זיין פאַר המן'ן קיין תְּלִיָה נאָר אַזוינע וואָס "המן אַליין" האָט געמאַכט.
ווען (המן) מאַכט די תְּלִיָה, העט נישט געווען גענוג, העט עס נישט גיווען גוט געווען.
פאַרוואָס?, ווייל אן "ערליכער איד" קען נישט אַזוינס אַהערשטעלן, אַזאַ מין "אכזריות".

אן ערליכער איד איז בטבע אַ "רחמן", [וכמו שאמר] דמסימני בני ישראל הוא כין יש להם מדה זו, "רחמנים" [ביישנים] גומלי חסדים.

האכזריות בלב האדם. כמו שסיפרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך, כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם, ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר. והבחינה עצמה תהיה נשרשת ברוחני עיר הנדחת. - לזה אמר להם הבטחה שיתן להם ה' "רחמים", הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות, מקור הרחמים ישפיע בהם "כח הרחמים" מחדש לבטל "כח האכזריות" שנולד בהם מכח המעשה. עכ"ל האוהחה"ק.

[והיוצא מזה כי אף מי שמקיים מצוה בהריגת מי שנחתיב הריגה, יש חשש שמא יקנה בנפשו קנין מדת אכזריות, וע"כ דרך הצדיקים לעשות הכל בדרך חמלה ורחמים עד כמה שאפשר, כדי שלא לקנות בלבם מדת אכזריות].
או הכוונה על הגמרא ביצה (לב): אמר רב נתן בר אבא אמר רב, עתירי בבל יורדי גיהנם הם, כי הא דשבתאי בר מרינוס אקלע לבלל, בעא מנייהו עסקא ולא יחבו ליה, מזוני, מין נמי לא זינהו. אמר הני מערב רב קא אתו, דכתיב וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמָךְ, כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו, וכל מי שאינו מרחם על הבריות בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו. (וע"ע הלחן בהערה ל).

כּוּ הכוונה שאין מה לעשות עוד בזה. עיר "בראד" שבמדינת פולין היתה עיר גדולה עם אלפים מישראל, והיה אצל הגבול עם מדינת רוסיא, ומי שהיה רוצה לברוח ממדינת רוסיא ובא לשם היה קשה למצוא אותה. וגם היו עשירים שהבריהו ממנום לשם מכין שהיה מעבר הגבול, אמנם המדינות לחמו על עיר זה, ובשעה שנתחלק הרשיות נאבד כל ממונם, ומוזה נשתרבו המליצה לומר פארפאלן ווי אין "בראד".

אפילו דעם וואָס מ'דאַרף 'אויסרייסן', [אַבער] זיי זענען 'בעלי רחמים'.
[ולכן כדי] עפעס 'אזוינס' אָהערשטעלן, האָט געמוזט "המן אַליין" מאַכן, [ועל ידן]
איז עס געווען 'אזוי', מיטן 'טאַקט'! [=מיט אלע דעטאַלן].

מ

קושיא ו

[ג] למה סיבב הקב"ה להשים את מרדכי דייקא על "בית המן"

היצט לאַמיר'זשע זען.

אַז דער אייבירשטער האָט געהאַלפֿן [אַז] (המן) [מרדכי] ער איז גרויס געוואָרן,
[כתוב] הנה בית המן נתתי לאֶסתר, דער בורא כל עולמים האָט אים געגעבן [ביתו של
המן], וְהָשֵׁם אֶסְתֵּר [את מַרְדֵּכִי על בית המן], מ'האָט געגעבן פֿאַר (המנ'ן) [מרדכי'ן], פֿאַר
מרדכי'ן האָט מען געגעבן "בית המן".
[ועל זה גם כן קשה למה הוצרך שמרדכי יצטרך לקבל ביתו של המן, ולמה לא נשפע לו עשירות
שיוכל לבנות לו בית נאה וגדול משלו].

מא

קושיא ז

וביותר קשה, והלא מבואר בוורר הקדוש דמוקם שעשו בו עבירה ורשעות
אינו מסוגל להיות שם, ואם כן מהו המעלה והיחס אצל מרדכי להיות בביתו של המן

דער אמת ווייט מען, ס'שטייט אין זוהר הקדוש, ביי דעם "פלאַץ" וואָס
מ'האָט געטון שלעכטס, דעם איז נישט 'מסוגל'.
מ'האָט פֿאַרדעם געמוזט ציוואָרפֿן - זאָגט דאָך דער זוהר הקדוש אין פרשת
תזריע (דף ג.) - [את הבית] דאָרט וואו ס'איז דאָ אַ נָגַע צָרַעַת, ווייל דאָרט האָט מען [בנו
הכנענים ביתם לעבודה זרה].
ס'שטייט אין זוהר הקדוש^{לא} אויף אַ פֿלאַץ, דאָרט וואו קין האָט גע'הרג'עט
הַבִּלְעֵן דאָרט זענען [מצוין] רוצחים.

^ב בגמרא יבמות (עט): שלשה סימנים יש באומה זו [כני ישראל], הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים וכו'. כל שיש
בו שלשה סימנים הללו ראוי להדבק באומה זו וכו'.

^{לא} עיין בוורר הקדוש פרשת בשלח (דף מט): רבי חייא ורבי יוסי, הוּו אַזלי במדברא, אָמר רבי חייא לרבי יוסי,
תא ואימא לך וכו'. אַדְהֵכִי חֲמוּ חַד בַּר נֶשׁ, דְּהוּה אֲמִי, וְחַד מְטוּלָא קָמִיה. אָמר רבי חייא, נָזִיל, דְּלָמָּה הָאִי בַר נֶשׁ
עוֹבֵד עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים וּמִזְלֹת הוּא, אִו עִם הָאָרֶץ הוּא, וְאָסִיר לְאַשְׁתַּתְּפָא בְּהִידִּה בְּאֶרְחָא. אָמר רבי יוסי, נִיתִיב
הָכָא, וְנִחַמ, דְּלָמָּה גִבְרָא רַבָּא הוּא. אַדְהֵכִי, אַעֲבֵר קָמִיְהוּ, אָמר לִיה, בְּדוּקָפָא דְּמַעֲבָרָא דְּקוּטִיפָא דְּהָאִי, חֲבֵרוּתָא
אַבְעִי, וְאָנָּה יִדְעָנָא אֶרְחָא אֶתְרָא, וְנִסְטִי מֵהָאִי, וְאָנָּה בְּעִינָא דְּאִימָא לָכוּ, וְלֹא אֶתְחִיבָנָא בְּכוּ, וְלֹא אַעֲבֵר עַל מָה
דְּכְתִיב (ויקרא יט יד) וּלְפָנַי עֹר לֹא תִתֵּן מְכַשֵּׁל, וְאִתּוֹן פְּסוּמִין בְּאֶרְחָא דָּא, וְלֹא תִסְתַּכְּנוּ בְּנַפְשֵׁיכוּ. אָמר רבי יוסי,
בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּאוריכָנָא הָכָא, אֶתְחַבְּרוּ בְּהִידִּה. אָמר לוֹן, לֹא תִשְׁתַּעֲנוּ מִיַּד הָכָא, עַד דְּנַעֲבֵר בְּהָאִי. סָטוּ בְּאֶרְחָא
אַתְרָא. בְּתַר דְּנַפְקוּ מֵהָהוּא אֲתֵר, אָמר לוֹן, בְּהָהוּא אֶרְחָא אֶתְרָא, הוּו אַזלי זְמָנָא חָדָא, חַד כְּהֵן חָכֵם, וְחַד כְּהֵן עִם
הָאָרֶץ בְּהִידִּה, קָם הָהוּא עִם הָאָרֶץ בְּהָהוּא אֲתֵר עֲלִיהּ וְקִטְלִיהּ. מֵהָהוּא יוֹמָא כָּל מָאן דְּאַעֲבֵר בְּהָהוּא אֲתֵר, מִסְתַּכֵּן
בְּנַפְשִׁיהּ. וְדָא מִתְחַבְּרִין תַּמָּן מִשְׁדִּירי טוּרִיא, וְקִטְלִין וְקַפְחִין לְבִנֵּי נֶשָׁא, וְאִינוּן דִּידְעִי לֹא עֲבֵר תַּמָּן, וְכַעֲי קוּדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא דְּמָא דְּהָהוּא כְּהָנָא כָּל יוֹמָא.

ועיין בספר יסוד יוסף (פרק י) וז"ל: וצריך שתדע כלל גדול, כי המקום שנעשה שם העבירה, שם הסטרא
אחרא הולך וסובב במקום ההוא, ומקום זה מקום סכנה להזיק בו ח"ו (ועיי"ש ער. ואח"כ כתב) בוא וראה מה
דאיתא בזוהר בראשית (לכ"ז בשלח), רבי חייא ורבי יוסי הואי אזלא באורחא במדברא וכו' (והביא שם כל דברי
הזוהר הנ"ל עם ביאורו, וסיים וז"ל) הרי לך גרם החטא להמקום שנעשה שם החטא, עכ"ל. - וכן הובא זה בקב הישר
(פרק יא, ושם הביאו בשם זוהר שמות, והיינו ספר שמות).

וז"ל רבינו בתשובה להגה"צ מצעלים זצ"ל [בשנים שלפני המלחמה], הנדפס בספר טיב לבב (שו"ת, סימן
א' אות ה): כאשר האריך ביסוד יוסף בשם מקום שנעשת איזה עבירה, כח העבירה ההוא שולט על המקום,

אויף דעם פלאץ וואָס מ'טוט שלעכטס, דעס איז נישט מסוגל.

[ווא"כ קשה] וואָס האָט מען, וואָס פאַר אַ יחוס [איז] אַז מ'האָט געגעבן פאַר מרדכי'ן "בית המן", [ולמה עשתה אסתר כן].

מב ישוב קושיא ז

באגרא דכלה: קבלה מרביתנו כי כח הפועל בנפעל, והמקבל מתנה מן רשעים קונה בזה מדות רעות משלהם. אבל מ"מ אם האדם לא השתדל בזה רק הקב"ה הוא שהמציא לו נכסי הרשעים, אז אין בזה שום בית מיוחש, כי הקב"ה הוא הנותן ולא הבעלים

נאָר וואָס'זשע דען, איך האָב געקלערט איין תירוץ [לייזש פרט אחד מקושיא כללית הנוכח (והיינו פרט דקושיא ז)].

ס'שטייט אין אגרא דכלה^ל [בפסוק] (דברים יח, יד) כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה [אֲשֶׁר אִתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם] אֶל מַעֲנֵי וְאֶל קִסְמִים יִשְׁמְעוּ, וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ.

והביא מזוהר בראשית דזימנא חדא הרג עם הארץ את תלמיד חכם אחד בדרך במדבר, ומההוא יומא כל מאן דעבר אח"כ כההיא אורחא ופגע באותו מקום, ניוזק שם, כי נעשה מקום לגזלנים ורוצחים, יעיי"ש שהארץ. וע"ע בדברי יואל להושענא רבה (אות קסד, וכן בטיב לבב להור"ר בפיסקא חידוש פני אדמה) ממה שהזכיר רבינו זה בהור"ר תשכ"ד. ובדברות קודש ס"ג עקב תשי"ז.

ומ"מ מה שהזכיר זאת רבינו על ענין המקום שהרג "קין" את הבל, כעת לא מצאנו זאת מבוואר להדיא בוזה, אבל הוא נודע בספרים שמביאים כן בשם הבעל שם טוב הקדוש. וז"ל ספר קרבן העני (להג"ר יעקב קטינא, לעמבערג תרמ"ב, פרשת דברים ד"ה ותענו): על פי הידוע לכל המעשה של רבינו הבעש"ט, שנסע תמיד עם משרת נכרי שהיה נאמן אצלו מאוד, ופעם אחת עבר עם הבעש"ט במקום אחד וקם על הבעש"ט דוקא להרגו, וביקש הבעש"ט ממנו לנסוע מעט להלן ואחר כך יעשה מה שיעשה, ומיד שנסע להלן התחרט מאוד ונפל לרגלי הבעש"ט, בכה והתחנן שימחול לו כי אינו יודע מה שגעון היה לו בזה, ואמר הבעש"ט כי מקום הזה מוכן לפורעניות, כי שם הרג קין את הבל, וכדאיתא בוזהר ככהן ע"ה שהרג את הנפש והיה המקום ההוא מקום סכנה תמיד, עכ"ל. (ועיי' עובדא זו גם בסוף ספר שו"ת מנחת אשר, בחידושי פירוש בשלח ד"ה אך עזרנה. ובספר מסעות משה, נהר חמישי דף קלב.) - [ולפלא לציין כי בתחלת ספר סדר הדורות (ד"ה ויהי מקץ ימים) מובא בשם ספר גלילות ארץ ישראל, דמקום שהרג קין להבל הוא רחוק ב' ימים מחברון].

[גם ידוע שמטעם זה הורה רבינו שלא לילך למקום ההריגה בעיר אוישוויץ, וכיוצא בו, שהוא מקום המובלע מן מדות הרציחות שנעשו שם לרבבות מ ישראל הי"ד].

^ל באגרא דכלה (פרשת שופטים) וז"ל [במקצור]: כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אִתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל מַעֲנֵי וכו' יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן ה' אֱלֹהֶיךָ. יש להתבונן מהו הנתינת טעם למה שלמעלה נאמר תָּמִים תִּהְיֶה וכו', ואמר לנתינת טעם כי הגוים האלה, ב', למה אמר "אֲשֶׁר אִתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם" יהיה מיותר. ג' אומרו ואתה לא כן נתן וכו' אינו מובן, וכבר דברו בזה כל המפרשים. ואגב זה נדקדק עוד בהתחלת הפרשה, כִּי אִתָּה בָּא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא תִלְמַד וכו', וזה אינו מצוה התלויה בארץ ואסור גם כן בחוץ לארץ.

והנראה להבין הדבר על פי קבלתנו מרביתנו כי כח הפועל בנפעל, ממילא ממונו ורכושו של אדם שהאדם מסגול על ידי מעשיו, הנה יש בממון ורכוש ההוא כח הפועל, על כן נאסר לנו לפרוט מתיבת המוסכין (כבא קמא יג.), כיון שכח הפועל יש בממון ההוא, והאדם הכשר יקחנו לעצמו, הנה יגרור לנפשו פעולות וזרות כפי כח הפועל הנפשי במעליו הראשונים.

והנה לפי זה יהיה אסור לקבל ממון מכל אדם גם בזולת השתדלות, זה אינו, כי אם האדם אינו משתדל רק השי"ת שולח לו ממון על ידי איש פרטי, הנה מתת אלקים הוא, והשי"ת נקרא בעליו של הממון, הוא יופיע ומזמין לו את הנאות לו ולנשמתו.

והנה בכאן, השי"ת נתן לישראל את כל טוב ארצות הגוים האלה, והנה יש לחוש שיקנו קנין בנפשם לעשות כמעשיהם, אבל לא כן הוא, כי ישראל יירשום ירושה ונתונה השם יתברך, והשם יתברך הוא הבעלים של הרכוש. וזה שהתחיל ב' אִתָּה בָּא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ, ואין זה בהשתדלותך ליקח מהו הרשעים האלה, רק השי"ת נותן לך, על כן אני מבטחך שעל ידי זה לא תלמד לַעֲשׂוֹת פְּתוּעַבַת הַגּוֹיִם הָהֵם. ואחר כך מצוה בציווי, לֹא יִמְצָא בְךָ וכו'. ואחר כך הזהיר אזהרה כוללת לכל זמן, תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ, רצ"ל בשלימות ותמימות תהיה עם ה', שלא תשתדל, ולא תאמר הן אמת שהכל פעולה מאת ה' אבל מן הצורך גם כן להשתדלותי, וזה לא נקרא תמימות ושלימות עם ה', רק שב והכבד, והשי"ת ישלח לך את הנרצה לך, ואז תהיה תמים עם ה', ולא יבא לך מזה פועל מגונה ח"ו מכח הפועל שבממון הנותן, כי השי"ת הוא הנותן לך, והוא הבעלים, ואין כאן בית מיוחש. ואמר לראיה על זה, כִּי הִנֵּה הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אִתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל מַעֲנֵי

[דהנה] לכאורה 'דעס' [ארצם ורכושם של הכנענים] איז נישט מסוגל, [דקבלה בידנו כן] **כח הפועל בנפעל** [ואם כן בכח הרכוש של הכנענים טמון מדות הרעות של הגוים, הנה כאשר יהנו ישראל ממנו יש לחוש שיקנו קנין בנפשם לעשות כמעשיהם].
נאָר וואָס דען, אַז דער בורא כל עולמים האָט דאָס געגעבן בדרך נס, קומט עס נישט פון 'אים' [מן הכנעני], ווערט בטל דער כח [של הבעלים, דער] כח הפועל בנפעל.
[וזה שאמר הכתוב וְאֵתָהּ לֹא כָן, שאצולך לא כן יהיה כמו בגוים האלה, אף אם תירשו רכושם, והטעם כן] **נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ** [שהקב"ה הוא הנותן זאת לך, ולא הגוים הם הנותנים].

מג

ועל דרך זה היה בביתו של המן, שלא היה בו בית מיוחד, יען כי ראו דמן השמים נותנים זאת למרדכי איבערדעס האָט זי געזען [אסתר] ס'איז עפעס "מן השמים" האָט מען אים געגעבן דעס הויז, [כי ראתה איך שכל הענין השתלשל כאן בדרך נס ופלא ובהשגחה מן השמים, ולכן ותשמ אסתר את מרדכי על בית המן, כי השי"ת הוא הנותן]¹.
(ייושב פרט האחר מקושיא כללי הנזכר, והוא קושיא 1, ראה לקמן אות נג)

מד

ישוב קושיא ה

המן היה בעל גאווה גדול, וכמו שחשב לְמִי יִחַפֵּן הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת יָקָר וְיִתָּר מִמֶּנִּי, וע"כ הציע יקר וגדולה גדול כמו שמגיע למלך, עד שגם לאחר שירוש עצמו קָאָב לוֹ זאת יהיה איך שיהיה, די זאך איז אַזוי.

קאָן מען פארשטיין, המן איז געווען ביי זיך גרויס, מילא דער "גיאנות" [שלן] איז דאך וואָס מ'זעט דאך, ער האָט געזאָגט לְמִי יִחַפֵּן הַמֶּלֶךְ [לַעֲשׂוֹת] יָקָר וְיִתָּר מִמֶּנִּי. קודם איז אַזוי, עפעס אַזא 'גרעסע' [=גרויסקייט], ס׳אָר רַכֵּב עָלָיו [הַמֶּלֶךְ] וְגו', ס'שטייט דאך - זאָגן דאך שוין די מפרשים² - אַז אַחֲשׁוּרוּשׁ הָאָט עס שוין געאַהרט, אַזוי גרויס [רוצה להיות]?, ס׳אָר רַכֵּב עָלָיו הַמֶּלֶךְ, אַזא 'גרעסע'?

וכו' וְשָׁמְעוּ, וְאֵתָהּ לֹא כָן, וזה הוא מפני כי נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ, ולא ירע לך הכח הפועל מבעלים הראשונים, כי השי"ת הוא הבעלים, והוא דבר נחמד - ולא תשאל על זה, הנה לפי זה אסור להשתדל בשום משא ומתן בחרישה וקצירה. זה אינו, כי נצטוונו על זה, כראות האדם שהשי"ת מזמין לו משא ומתן שדות וכרמים, הנה זה חפץ הבורא ומתת אלקים, הנה השתדלותו הוא בחפץ הבורא, אבל להוסיף בהשתדלות אין זה טוב, רק עשה והצלח במתת אלקים. והדברים ארוכים יובנו למשכילים.

¹ וכנראה שגם אופן זה הראשון (בישוב קושיא ד), הוא הקדמה לביאור המאמר עד דלא ידע. דלמדנו מזה דאף דבר שאין ראוי וברכה שאין רוצין לקבלו, מ"מ אם רואין שהוא בא בהשגחה מהשי"ת אז אין בו פועל רע ויכולין לקבלו. ועד"ז יבואר לקמן (אות סו-עא) דאף דבעלמא אין רוצין בברכה הבא ע"י ארור המן, אבל כשרצון הבורא הוא כך הוא שוה להברכה הנשפע ע"י ברוך מרדכי, ושתייהם שוים לקבלו וצריכים לסמוך עצמו על השי"ת שינהיג הברכה כרצונו.

² עיין ברש"י (אסתר ו, ט): וְנָתַן הַלְבוּשׁ וְהַסּוּס עַל יַד אִישׁ. ואת הכתר לא הזכיר [בפסוק זה, אף שבפסוק הקודם אמר וְאֵשֶׁר נָתַן בְּיָדָהּ מַלְכוּת בְּרָאשׁוֹ, לפי] שראה עינו של מלך רעה על שאמר שיתנו הכתר בראש אדם. ומקורו בפרקי דרבי אליעזר (פרק מט): וַיֹּאמֶר הֶמֶן בְּלָבוֹ, אמר המן אדבר דברים שאהיה מלך כמוהו, אמר לו אם רצית לעשות יקר לאיש אשר המלך חפץ ביקרו, וַיֹּאמֶר לְבוּשׁ מַלְכוּת אֶשֶׁר לְבָשׁ בּו הַמֶּלֶךְ בְּיוֹם שֶׁהַמֶּלֶךְ כּוֹן וּסוֹס שֶׁרַכְבָּת בּו בְּיוֹם שֶׁמַּלְכָת, ואת הכתר שנתן בראשך ביום שמלכת. וְכַעַס הַמֶּלֶךְ עַל הַכֶּתֶר הִרְבָּה מְאֹד, אמר המלך, הרשע הזה לא דיו שאמר אלי על המלבוש ועל הסוס, אלא אף על הכתר שבראשי, אם כן מה הניח לי. כיון שראה המן שכעס המלך על הכתר, חזר ואמר וְנָתַן הַלְבוּשׁ וְהַסּוּס עַל יַד אִישׁ מִשְׁרֵי הַמֶּלֶךְ הַפְּתָמִים. אמר לו המלך צא ועשה כן למרדכי.

ועיין בספר אור חדש למהר"ל, וכן בספר יוסף לקח, שהתעוררו דיש להקשות למה עשה המלך כן להמן, הלא היה אצלו שר חשוב ובעצה אחת ולא מצינו שיעשה דבר כנגדו. נאין נתהפך כנגדו כל כך שיעשה לו בזיון

מה

ובדאי אם היה שואלין למרדכי מה לעשות כשהמלך חפץ ביקור, לא היה עולה על דעתו לבקש לעצמו גדולה כזה כלל למשל ווען מ'פרעגט מרדכי'ן [אליין], 'וואָס' ער וויל, [איזה כבוד רוצה ששיעשו לו בשביל שהמלך חפץ ביקור].

ער העט זיכער נישט גיווען פאַרלאַנגט אַזאַ כבוד.

אַזאַ כבוד?, אַזאַ גרעסע?, מ'זאָל אים נעמען סױס אָפּר רײב עָלױ המֶלֶךְ, [ויקראו לפניו] כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ.

נישט מעגליך [שמרדכי יבקש כבוד כזה], "מרדכי" קאָן אַזױנס נישט פאַרלאַנגען.

מו

וכן אם היו שואלין ליהודי אחר, לא היה מבקש כ"כ גדולות ונפלאות למרדכי הצדיק [און] ווען מ'פרעגט אָן "אַנדערן ערליכן איד" [איזה יקר ליתן למרדכי הצדיק], העט ער [אויך] נישט גיווען פאַרלאַנגט פאַר מרדכי'ס וועגן 'עפעס אַזאַ מין כבוד', וואָרן מ'ברויך נישט [יקר וגדולה כזה].

מז

אבל הבוכ"ע רצה שיתגדל מרדכי מאוד, כי מזה יצא כבוד שמים, ועי"ז נעשה רבים מעמי הארץ מתייהדים דער בורא כל עולמים האָט אָבער געוואָלט [שיתגדל מרדכי בגדולה כזה, ווייל] ס'איז געווען אַ גרויסער כבוד שמים [דערפון, עד שאחר כך היה] [רבים מעמי הארץ מתייהדים] לה. עמי הארץ מתייהדים, פאַרדעם ווייל מ'האָט געזען דעם כבוד שמים, דער בורא כל עולמים האָט געוואָלט [שיתגדל מרדכי מאוד].

מח

[אבל מרדכי הצדיק לא היה מבקש לעצמו יקר וגדולה]. ווי ס'שטייט אין 'דעת קדושים סידור' פון בוטשאטשער רב^{לו} [בשם הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זצוק"ל, לפרש] וואָס מ'בעט (בתפלת י"ח, בברכת על הצדיקים) [ותן שכר טוב לְכָל הַבוֹטָחִים בְּשִׁמְךָ בְּאַמְתּ, נו ווייסט מען דען נישט אַז דער בורא כל עולמים גיט שכר, [ולמה צריכים להתפלל על זה?]].

נאָר ביי יעדע זאך מוז זיין אתערותא דלתתא, און די "צדיקים" אליין בעטן נישט קיין שכר [לעצמם], מוז מיר "אונז" בעטן פון זייערט וועגן [כדי לעורר אתערותא דלתתא].

מט

דער בורא כל עולמים האָט געוואָלט אָבער מרדכי'ן אַזוי גרויס מאַכן, ווייל ס'איז געווען אַ גרויסער "כבוד שמים", ס'האָט גענוצט פאַר "אידישקייט".

גדול כזה, עיי"ש תירוצם. - ובקיצור אלישי"ן מתרג' וז"ל, המלך כָּעַס מאוד על גְּאוֹתוֹ של המן לבקש כל זאת וכו', על כן אמר בְּחִמָּתוֹ להמן מהר קח וגו'. (וכן הוא במלבי"ם).

^{לה} וכתוב ואיש לא עמד בפניהם כי נפל פחדם על כל העמים, וכל שרי המדינות והאחשדרפנים והפחות ועשי המלאכה אשר למלך מנשאים את היהודים כי נפל פחד מרדכי עליהם, כי גדול מרדכי בבית המלך ושמועו הולך בכל המדינות כי האיש מרדכי הולך וגדול.

^{לו} בפירוש תפלה לדוד שבסידור דעת קדושים (בסוף תפלת י"ח, ד"ה נשמט לעיל): ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמן באמת (ברכת על הצדיקים). שמעתי מכבוד מו"ר הה"ג החסיד המפורסם בשם טוב מו"ה משה יודא לייב ע"ה מנוחת כבודו בקהלת סאסוב, שלכאורה אין צריך להתפלל על זה, שבדאי השי"ת אינו מקפח שכר כל בריה, ומכל שכן הבוטחים בהשי"ת בלבא שלים, ומה צורך בבקשה זו. ואמר הוא ז"ל, שמלמעלה אין נותנים רק באיתערותא דלתתא, ואותם שהם במדרגה זו שהיא מדרגה גבוהה, אינם מצפים לשום תשלום שכר, ועי"ז אין נשפע להם מלמעלה, לזה אנו מבקשים עבורם, ובאיתערותא דלתתא דידן יש אתערותא דלעילא להשפיע להם כל טוב. כן שמעתי מפיו הקדוש.

[על כל פנים] אַזוי האָט דאָך דער בורא כל עולמים געוואָלט.
אַבער 'ער' [מרדכי] וועט נישט מאַכן [לעצמו כן], ער וועט נישט פאַרלאַנגען קיינמאָל אַזוינס.

נ

ולכן סיבב הבוכ"ע ונתן בלב אחשוורוש שירצה ליתן כבוד וגדולה למרדכי דייקא באותה שעה שבא המן לחצורו, ושישאל על זה מהמן ולא יגלה לו למי חפץ ביקרו, ועי"ז יחשוב המן שהכוונה עליו, ובנאותו ישיב תשובה ככל הגדולה העולה על רוחו, ועי"ז היה יקר וגדולת מרדכי באופן נעלה מאוד

האָט דער בורא כל עולמים אַריינגעגעבן [בלב אחשוורוש], איז געקומען פלוצים, איז געקומען אחשוורוש ער האָט געוואָלט געבן כבוד [למרדכי], [ונגם] האָט ער פונקט געפרעגט [דייקא] המן'ן, [ונגם] לא גילה להמן למי חפץ ביקרו, ווען ער זאָגט אים אויס [אז] ס'איז פאַר מרדכי'ס וועגן [אָז] לא היה מרבה המן בכבודו].

[אמנם] ער האָט דאָך געוואוסט דאָך אַז ס'איז מרדכי, אחשוורוש האָט דאָך געוואוסט [שמרדכי הוא שהגיד לו מבטן ותרש והיה חפץ ביקרו], און ער האָט דאָך געוואוסט אַז המן איז אַ שונא פאַר מרדכי'ן, און בפרט [כי מרדכי] ער איז דאָך געווען אַ "איד", און ער [המן] האָט דאָך אַרויסגעגעבן אַ גזירת [להשמיד] אויף אַלע אידן, [ולכן] האָט ער אים נישט געזאָגט [אז] ס'איז פאַר מרדכי'ס וועגן, ער האָט אים סתם געזאָגט [מה] לעשות "באיש" אשר המלך חפץ ביקרו].

נא

[וממילא] האָט ער [המן] דאָך געזאָגט [כבוד כזה] אַזוי ווי ס'קער צו זיין, אַזוי ווי מ'זאָגט פון 'זיינעט' וועגן, אַזא כבוד וואָס המן האָט געגלוסט דערויף.
דער בורא כל עולמים האָט געוואָלט געבן פאַר מרדכי'ן אַזא כבוד וואָס "המן" וויל האַבן, האָט נישט געקאָנט זיין אַנדערש, האָט מען געמוזט פרעגן המן'ן.

נב

דער שפיץ איז:
דעם גרויסן כבוד וואָס מ'האָט געגעבן פאַר מרדכי'ן, דאָס האָט "המן" אויסגעטראַכט. קיינער אַן אַנדערער האָט דאָס נישט אויסגעטראַכט, נאָר המן.
דורך המן'ן איז מרדכי אַזוי גרויס געוואָרן. דורך קיין אַנדערן נישט, נאָר דורך המן.

נג

ישוב קושיא ו

וכן היה הענין "בביתו" של המן, כי המן עשה לעצמו בית גדול ויקר עם כל מיני לוקסוס ומותרות, אשר בשום אופן לא היה עולה כזאת על דעת מרדכי, ולא היה מתרצה לישב בבית כזה, וסיבב הקב"ה שאח"כ יבא הבית לרשותו של מרדכי כדי שיתגדל מרדכי בעיני העמים

נו ווידעראום, צו באַקומען 'אַזא הויז' [כבית המן].

נו קאָן מען פאַרשטיין, המן איז געווען 'אַזוי גרויס' [ביי זיך], - די זעלבע זאָך [כהבחינה דלעיל], - "המן", האָט 'ער' געמאַכט אַ 'הויז' מיט "לוקסוס", האָט ער געמאַכט אַזא הויז וואָס אַן "ערליכן איד" פאַלט נישטאָמאָל איין, אַן ערליכער איד

ווייל' ניטאמאל מאַכן אַזוינס! , ניטאמאל ער וויל עס! , ער וויל נישט מאַכן אַזא "לוקסוס הויז"!

האַט דער בורא כל עולמים געפירט [אַז] "המן" האָט עס 'אהערגעשטעלט', און מ'האַט עס געגעבן פאַר אסתר'ן, [ווע"ז נמצא אח"כ] איז מרדכי געזעסן אין אַזא הויז. ווען מ'פרעגט מרדכי'ן [דערפריער?], בשום אופן העט ער זיך נישט גיווען 'געמאכט' אַזא הויז! . ער העט נישט גיווען 'געזעצן' אין אַזא הויז! .^{לז}

נד

ונמצא שכל מפלת המן וגדולת מרדכי, הכל היה גרם ע"י המן בעצמו

ממילא האָט געמוזט גיין אַלעס דורך המן'ן, [הן בתליית המן, והן ביקר וגדולת מרדכי, והן בביתו של המן שניתן למרדכי ואסתר].

^{לז} ראי לציין כי ענין "הלוקסוס" והמותרות היה מן הדברים שנתחדשו אז על הפרק. כי בשנים הראשונים לאחר המלחמה עדיין היו הפליטי חרב בעירום ובחוסר כל, ולא עלתה על דעתם לבנות בתים של לוקסוס ושאר מיני הוצאות של מותרות, אבל באמצע שנות תש"כ, כשהתחיל דור החדש להתחתן, אז התחילה פירצת הלוקסוס ליכנס בקרב הדור החדש. ורבינו בחכמתו רמז כאן איך צריך איש יהודי להביט על דברים כאלה, ושאיין זה דרך הצדיקים וערליכע אידן, כי הם אינם רוצים כלל בכך.

^{לח} ובענין פרט זה, מה שניתן למרדכי "ביתו של המן", עיין קרוב לזה ובאופן אחר, בדברי רבינו בסעודת משתה היין פורים תשכ"ז (אופן ג) וולש"ק [במקצוע]: הערסט אויס, ס'איז דאך היינט פורים, מעג מען זאגן אַ הלצה אויך [לכא הפשט] חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

הערט אויס אַ מעשה, ס'איז גוט אַמאַל צו וויסן. הערסט אויס, ס'איז צורך שעה. ס'שטייט אין דער מגילה אַ חידוש פון אַ מעשה, הנה בית המן נתתי לַאֲסֹתֶר, און אסתר האָט געשטעלט מרדכי'ן על בית המן. מילא מרדכי האָט געלעגנט מיט תלמידים, האָט ער געברויכט האָבן אַ "הויז", ער האָט געברויכט האָבן "פלאַץ" [לרביי התלמידים]. מילא המן איז דאך געווען אַזוי גרויס, כבוד עשרו, אַ שני למלך, אַזוי גרויס ווי דאָס מלכות, כלום חסר בבית המלך, [וואס כן] המן'ס אַ הויז [היה מבונה בכל טוב], אַן "ערליכער איד" האָט נישט קיין השגה אויף אַזעלכע "לוקסוס" וואָס המן האָט געמאכט, קאָן מען פאַרשטיין, יעדער קאָן דאָס פאַרשטיין, אַן ערליכער איד האָט גאַרנישט קיין השגה צו "מאָכן זיך אַזא הויז", 'אהערשטעלן' אַזוי ווי המן האָט אַהערגעשטעלט מיט זיין גיאות, [דאָס] פאַרשטייט יעדערער.

פּלוצים איז געשען אַ מעשה, דער בורא כל עולמים האָט געגעבן דאָס "בית המן" פאַר אסתר'ן און זי האָט געשטעלט מרדכי'ן על בית המן, האָט מען געגעבן דעם מרדכי'ן בית המן, ס'איז אַריינגעקומען צו מרדכי'ן בית המן, אַ בית המלך. ער המן האָט אויך געהאַט 'תלמידים' אויף רשעות. ממילא האָט מרדכי גענוצט אַ בית המן, אי ווי געוואָלט! . ווען מ'העט מרדכי'ן געגעבן ווייס-איך-וויפיל "עשירות", וועט ער טון [דערמיט] "דברים טובים", ער וועט זיך נישט 'אהערשטעלן' "אַזא הויז" מיט "אַזעלכע לוקסוס".

[וממילא] האָט יעדער געוויסט ס'איז אַ גרויסער חילוק צווישן ארור המן און ברוך מרדכי, [כין] "ברוך מרדכי" אפילו ער באקומט אַ גרויסע ברכה, וועט ער נישט אַהערשטעלן אַזא הויז, אַזא געלעגנהייט. אָבער דער "ארור המן" האָט געברענגט אַזא הויז וואָס ס'איז געווען געאייגענט, ס'האָט געפאַסט פאַר אַלעמען, דאָס שטעטע הויז וואָס ס'איז פאַרהאַנגן.

אַין אָנהויב איז געווען [שהבינו] ס'איז אַ גרויס חילוק [בין ארור המן לברוך מרדכי], ברוך מרדכי קען נישט אַהערשטעלן אַזא גרויס הויז ווי אַן ארור המן, און ארור המן האָט אַהערגעשטעט 'עפעס אַזוינס'. מיט אַמאַל איז מען אַריינגעקומען צו מרדכי'ן [וראן] ער איז געווען בבית המן, האָט מען עפעס געזען אז דאָס איז 'אַזוינס און אַזוינס און אַזוינס', 'אַזוי גרויס' וואָס מ'האָט ניטאמאל גע'חלוס'ט, מ'האָט נישט גע'חלוס'ט אויף מרדכי'ן אַזא מין 'געשטעל', אַ "בית המן". איבערדעם זאָגט מען אָבער ניין, מ'איז בסומי בפוריא, מ'זאָל וויסן אז דער "ברוך מרדכי" קען אויך אַהערשטעלן [בחרבה גדולה] ווי דער ארור המן, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, ס'איז גאַרנישט קיין חילוק, דער ברוך מרדכי זאָל אויך אַהערשטעלן אַזא מין 'געשטעל' ווי דער ארור המן האָט אַהערגעשטעלט. - ס'איז לכאורה אַ הלצה, [אַבער] ס'איז גאַרנישט אַזא הלצה, ס'קאָן ווערן אַן אמת אויכעט.

[דברי רבינו אלו הם מענינים שעמדו אז על הפרק, שהוצרכו לחפש בנין חדש לצורך בחורי הישיבה, ובאותו זמן עלה ביד העסקנים למצוא בנין גדול ומפואר רחבת ידים ברחוב סאנדז סטריט בברוקלין, ועל כל זה רומז רבינו בדברי תורתו אלו שהוא "צורך שעה" שיחקיקים אצלנו הברכה של הלנה "בית המן" נתתי למרדכי ואסתר, והיה בזה מילין לצד הלאה להמשיך ישועה מעין זה לצורך הישיבה, ועיין באורך בהערה הנדפסת בחידושי תורה למסיבות חלק שמות עמוד תלו-תלן].

נה

ביאור הפסוק הפסוק נתון לך והעם לעשות בו פטוב בעיניך

קריב לדרך הנזכר - ממה שאמרתי כבר

(עד אות סד)

איך האב שוין לאנג דאס געטייטשט'ט, ס'שטייט [וויאמר המלך להמן] הפסוק נתון לך והעם לעשות בו פטוב בעיניך.

נו

קושיא ח

אם לא רצה לקבלו היה לו לומר הכסף "יהיה" לך, ולמה אמר בלשון נתינה הכסף "נתון" לך

א [ולכאורה] וואס איז דער פשט [מה שאמר הפסוק] "נתון" לך. ער [המן] האט געגעבן [לאחשורוש] עשרת אלפים כפר כסף, [וכשלא רצה אחשורוש לקבלו ונמצא שעדיין לא הגיעו לידו, היה לו לומר] "איך נעם זיי נישט ביי דיר", איך נעם זיי נישט [והיה לו לומר הכסף 'יהיה' לך, או הכסף 'ישאר' לך]. וואס הייסט "נתון" לך, זיי זענען דיר "געגעבן" געווארן, [דמשמע שיותן לו דבר שלא היה לו מקודם].

קושיא ט

וגם למה נאמר זאת בלשון "נפעל", ולא בלשון "אתן" לך, המורה שאחשורוש הוא הנותן

ב [אדער אז ער וויל אים "געבן", זאגט מען "אתן" לך [שהלא אחשורוש הוא החוזר ונותן. אבל כשאומר] "נתון" [קשה] דורך וועם? [שהרי הוא לשון נפעל דמשמע שנתן לו ע"י אחרים, ואינו מובן מי יתנו לו].

נז

קושיא י

להבין דיוק הלשון והעם לעשות בו "פטוב בעיניך"

ג [וכן יש להבין אומרו] והעם לעשות בו פטוב בעיניך. נו ער האט דאך געזאגט וואס ער וויל מיט זיי טון, [ח"ו להשמד את כל היהודים], [והיה לו לומר] זאלסט טון מיט זיי 'כרצונך', וואס הייסט "פטוב [בעיניך]", עקסטער.

נח

הקדמה לשוב קושיא ח

(עד אחר אות סג)

נאָר וואָס דען, דאָס איז אַלעס דער רוח הקודש, מ'האָט אַריינגעשיקט מן השמים אַזעלעכע דיבורים [בפיו של אחשורוש] [כדלהלן אות סה].

נט

קושיא יא

במדרש: כי המן היה לו מאתים בנים שהיו מחזירים על הפתחים. ויש להבין המעם בזה

[והענין בזה, דהנה] ס'שטייט אין מדרש^ט, ער [המן] האָט געהאַט 'מאתים' קינדער וואָס זענען געווען מחזירים על הפתחים.

^ט בסעודת משתה היין פורים תשכ"ב (אופן ד, נדפס בלה"ק בקונטרס ימי הפורים [מנהגי רבינו], ובדברות קודש לפורים עמוד קמג), ובס"ג עקב תשכ"ו (ובדברי יואל, עקב עמוד ער, ותניינא שם עמוד רכב).

^ט בילקוט שמעוני (אסתר רמז תתרנ) ובגמרא מגילה (טו): ונספר להם המן את קבוד עשרו ורב בניו. וכמה רוב בניו, אמר רב שלשים, עשרה מתו ועשרה נתלו ועשרה מחזרין על הפתחים. ורבנן אמרי אותן שמחזרין על הפתחים שבעים הוא וכו'. ורמי בר אבא אמר כלן מאתים ושמונה הוו, שנאמר "ורוב" בניו. ורוב בגימטריא מאתן וארכיסר הוו, אמר רב נחמן בר יצחק ורב כתיב.

[ולכאורה] וואָס עפעס האָט ער אַזויפיל קינדער געהאַט "מחזירים על הפתחים".

ס

הקדמה ליישוב קושיא יא

בחתם סופר מוכא שהעשרת אלפים נתן המן לצדקה

[אמנם] ער דער חתם סופר^א ברענגט אַ מדרש, אַז דעס געלט נשל עשרת אלפים ככר כסף] האָט ער געגעבן פאַר צדקה, ווייל ער האָט געקלערט מיטן כח הצדקה וועט ער בייקומען מרדכי'ן [נכמו שהגין לנבוכדנצר בעצת דניאל שאמר לו (דניאל ד, כד) וַחֲטָאֲךָ בְּצִדְקָה פָּרַק]. [עד כאן דברי החתם סופר].

סא

והנה בצדקה אמרו בנמרא דעניות הוא גלגל החזור בעולם, וע"כ ראוי ליתן צדקה לאחרים,

כדי שאחרים יתנו אח"כ לבניו כשיצטרכו לכך

[והנה] ביי צדקה זאָגט די גמרא (שבת קנא א:)^ב, [דכתיב בו (ראה טו, י) נָתַתָּן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא יִרַע לְבָבְךָ בַּתְּתוֹן לּוֹ כִּי] 'בְּגִלְלֵי הַדָּבָר הַזֶּה' [יְבָרְכֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל מַעֲשֶׂיךָ וּכְכֹל מַשְׁלַח יָדְךָ], 'גִּלְגַּל' הוא החזור בעולם, [ואמר ר' חנינא לדביתהו] דו זאָלסט 'געבן' [פת לענין] כדי דליקדמו לבניינו, כדי מ'זאל 'געבן' פאַר דיינע קינדער.

פרעגט די גמרא דארט [מילט קא לייט, ומשני, קרא כתיב, פי בגלל הדבר הזה ותנא דבי רבי ישמעאל] גלגל הוא החזור בעולם.

דורך [געבן] צדקה, גיט מען דערנאָך פאַר די קינדער.

[עד כאן דברי הגמרא].

סב

ישוב קושיא יא

ולזה מכיון שהמן נתן כסף לצדקה, רצו לשלם לו שכרו בעולם הזה, שבניו יהיו

מחזירים על הפתחים ויתנו להם נדבות, בזכות מה שנתן אביהם לצדקה

נו, ער [המן] האָט דאָך געגעבן אַ כח הצדקה, ער האָט דאָך געגעבן צדקה [נכדרי החתם סופר], האָט מען אים געוואָלט עפעס אָפּגעבן [שכר על זה בעולם הזה], האָט מען אים איבערגעלאָזט מאַתים קינדער מחזירים על הפתחים, מ'האָט זיי עפעס געגעבן [נדבות], האט ער געהאט [שכרו בעולם הזה], מיט דעם האָט מען אים אָפּגעצאָלט.

די עשרת אלפים ככר וואָס ער האָט געגעבן אויף צדקה, האָט מען אים אָפּגעצאָלט פאַר זיינע קינדער.

סג

אבל לבני ישראל רצון הבורא שיהיה להם עושר והרחבה

אַבער פאַר "אידן" האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט [שיהיה להם עושר והרחבה

וכל טוב. ולא שכר כזה, שהבנים יחזירו על הפתחים וימצאו נדבנים שנותנים להם צדקה].

^א עיין בתורת משה (תרומה קטע ב, ובספר ויקרא בדרוש לו' אדר ד"ה והנה לכאורה יש לדקדק, ושם בדרושי פורים ד"ה ומתנות לאבינונים), ובדרשות חתם סופר (ח"א, דף קכב: ד"ה וכוה. וע"ע שם דף קכז: ד"ה וכוה יובנו, ודף קמא. ד"ה והנה).

^ב בגמרא שבת (קנא א:): תניא רבי אלעזר הקפר אומר, לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו [פירש"י: שלא יבא לידי עניות, דדבר המזומן הוא לבא, או עליו או על בנו או על בן בנן], שאם הוא לא בא, בא בנו, ואם בנו לא בא, בן בנו בא, שנאמר כי בגלל הדבר הזה, תנא דבי רבי ישמעאל גלגל הוא שחזור בעולם. אמר רב יוסף, נקיטנין האי צורבא מרבנן לא מיעני, והא קא חזינן דמיעני, אם איתא דמיעני אהדורי אפתחא לא מיהדר. אמר לה רבי חייא לדביתהו, כי אתי עניא אקדימי ליה ריפתא, כי היכי דלקדמו לבנין, אמרה ליה מילט קא לייטת להו, אמר לה קרא קא כתיב, כי בגלל הדבר הזה, ותנא דבי רבי ישמעאל גלגל הוא שחזור בעולם.

סד

ישוב קושיא ח"י

וזהו שנאמר במגילה ברוח הקודש:

"הכסף" נתון "לך", שזכות הצדקה יוחזר לבניך שהם יצטרכו לקבל צדקה ויצליחו בקבלת נדבות, אבל "והעם" לעשות בו "כטוב בעיניך", שלבני ישראל יהיה להם עושר והרחבה כמו שאתה אוהב לצורך עצמך

[וזה שאמר לו המלך] הַכֶּסֶף "נתון לך", 'דעס' [הכסף של צדקה] וועט מען 'דיר' אומקערן, דו וועסט האָבן קינדער מחזירים על הפתחים. [ונמצא שאין הכוונה על אחשוורוש עצמו שהוא יהיה הנותן, רק שאחרים יתנו לבני המן צדקה, ומישוב קושיא ח-ט].
וְהָעָם, פֶּאָר דעם פֶּאָלך [אידן] דאַרף מען געבן [כטוב בעיניך], דאָס וואָס "דיר" געפעלט פֶּאָר "דיר".

אים איז נישט געפעלן צו זיין אַ "מחזיר על הפתחים", פֶּאָר 'זיך' האָט ער געוואָלט זיין אַזוי ווי ער איז געווען.
פֶּאָר אידן וועט מען געבן דעם וואָס 'דיר' איז געפעלן פֶּאָר 'דיר', "דעס" וועט מען געבן פֶּאָר "אידן". [ומישוב קושיא י].

סה

דאָס האָט דער רוח הקודש אַזוי גערעדט, ער [אחשוורוש] האָט נישט געוואוסט וואָס ער רעדט, נאָר דאָס איז געווען ס'האט גערעדט פון אים דער רוח הקודש. והראיה, ווען נישט העט עס נישט גיווען געשטאַנען אין דער מגילה, ווען ס'העט נישט געווען ברוח הקודש^{מג}.

דער רוח הקודש האָט געזאָגט אַזוי.
"הַכֶּסֶף" נתון "לך" [כדלעיל]. "וְהָעָם" [לעשות בו "כטוב בעיניך"], אַזוי ווי ס'איז די 'אַנשפּריכע' [= 'וואונטש', של המן]. אַ "איד" האָט נישט אַזעלכע 'אַנשפּריכן', נאָר די 'אַנשפּריכע' וואָס "המן" האָט.
האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט, איך וויל גרויס מאַכן אידן, אַז זיי זאָלן האָבן די 'אַנשפּריכן' וואָס 'יענער'.
[עד כאן ממה שאמרתי מכבר, בביאור פסוק זה].

סו

בביאור המאמר עד דלא ידע בין ארור המן לפרוך מרדכי

היוצא מדלעיל, שכל הגדולות והכרכות בנס פורים באו ע"י רצונו של המן, ולא ע"י רצון מרדכי

היצט איז אַזוי.

יהיה איך שיהיה, [דעס] וואָס מ'האָב מיר די אַלע 'גרעסעס':
א [אונז האָב מיר וואָס ער [מרדכי] איז אַזוי גרויס געוואָרן.
ב] מ'האָט אים [המן] אויפגעהאַנגען אויף אַזאַ תּלִיָה.
ג] און מ'האָט אים [מרדכי] געגעבן, [מ'האָט אים] אַריינגעברענגט אַזאַ גרויסן כבוד, מ'האָט אים אַריינגעזעצט דאָרט אין אַזאַ גרויס הויז.
דאָס איז אַלעס געקומען דורך המן'ן.
נישט דורך [מרדכי בעצמו].

סז

ולענייננו: בני ישראל מעצמם אין מבקשים הרחבה גדולה כמו שהיה בהמן, אלא דכשהקב"ה רוצה בכך אז יש בזה דבר טוב היצט איז אזוי.

נאָר אידן אליין זוכן דאָך נישט אַזוינס.

נאָר ס'איז דאָך אָבער געווען דער רצון הבורא [שיהיה כן], אפשר איז גוט אַזוינס.

סח

ועל כן יש ספק גדול באיזה ברכה לרצות יותר, כי הברכה שע"י ברוך מרדכי מזה בא "פרנסה" וגם "הסתפקות במועט", אבל אין בזה הרחבה גדולה כמו בברכה שבא ע"י ארור המן

היצט איז אזוי.

היצט פאלט מען דאָ אַריין אין אַ ספק, וואָס פאַר אַ ברכה זאָל מען וועלן.

צי זאָל מען וועלן די ברכה וואָס ס'קאָן קומען דורך ברוך מרדכי, [וואָס] דורך

"ברוך מרדכי" קען נאָר קומען הַסְתַּפְּקוּת, ער זאָל האָבן וואָס צו עסן [וכדומה].

[אַבער] אַזאַ הויז ווי המן [האָט געהאַט], און [אַזאַ כבוד] מ'זאָל זאָגן פֿכָּה יַעֲשֶׂה

לפניו, דאָס קומט נישט פון ברוך מרדכי, ער האָט נישט קיין 'הַשְׁגָּה' אויף דעם.

[ורק] פון המן'ן קען אַרויסקומען 'אַזאַ' ברכה.

סט

ובכל השנה א"א לומר שירצו בברכה הבא ע"י ארור המן, כי אין דרך "ערליכער איד" בכוה,

וגם אין רוצים במה שבא מהמן [ולכן יודעים בכל השנה לחלק ולרצות הברכה שבא ע"י ברוך מרדכי]

נו איז מען דאָך דעמאָלטס אין אַ מְבוֹכָה, וועלעכע זאָל מען טאַקע גיכער

[וועלן] ?.

מ'קען דאָך דאָס נישט זאָגן מ'זאָל וועלן גיכער [מה שנשפע ע"י ארור המן] ? ווייל

דעס איז דאָך, ס'איז דאָך 'גרעסער'. נאָר ער [הערליכער איד] וועט אָבער דאָך נישט

וועלן [גדולה כזה, כדרכו של "ערליכער איד". ועוד כין] איך וויל נישט האָבן פון המן'ן. [ועל כן

בכל השנה בוחרין דייקא בברכה של ברוך מרדכי, ולא בהשפעת גדולה של ארור המן].

ע

אבל בפורים ע"י שתית היין מסלקין רצון עצמו, ורוצין רק מה שהוא רצון הבורא ב"ה שהוא לפעמים שיהיה

לישראל הרחבה גדולה בברכה הבא ע"י ארור המן, ואין יודעים לחלק בין הברכה שע"י ארור המן להברכה שע"י

ברוך מרדכי, רק סומכין עצמם על הש"ת שהוא יעשה הכל כרצונו, ואם ישלח ברכה בהרחבה גדולה נקבל גם זה

אַבער אַז מ'טרינקט אַביסל וויין, [און] מ'וויל נישט 'נאָר' דעם "רצון הבורא ברוך

הוא" [שרוצה לפעמים להשפיע לישראל כהרחבת ארור המן, ממילא] ווערט מען פאַרצווייפלט

[ואין יודעין במה לבחור], איך ווייס נישט וועלעכס איז מיר ליבער, צי איז מיר ליבער די

"ברכה" וואָס ס'קומט פונעם ארור המן, צי די ברכה וואָס ס'קומט פון ברוך מרדכי.

איך ווייס נישט קיין חילוק [בין ברכה שע"י ארור המן לברכה שע"י ברוך מרדכי, ועל כן]

איך פאַרלאָז עס אויפן באַשעפער.

וואָס דער באַשעפער וועט וועלן מיר געבן, זאָל ער געבן. וויאָזוי אימער דער

באַשעפער זעט ס'איז גוט.

וועט ער זען ס'איז גוט דעם וואָס ס'קומט פון ברוך מרדכי ? [אַז יתן ברכה כזו].

וועט מען אָבער זען 'אַמאָל' [=לפעמים], אַז ס'איז גוט דעם וואָס ס'קומט פונעם

ארור המן ? , זאָל דער בורא כל עולמים געבן דעם וואָס ס'קומט פונעם ארור המן.

עא

ולזה אמרו חייב אדם לבסומי בפוריא, עד שיתרצה לגמרי ברצון הבורא ב"ה בכל אופן,
ולא ידע לחלק בין ארור המן לברוך מרדכי, רק לסמוך עצמו על השי"ת

איבערדעם איז דער פשט, חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע - דאָכט זיך
מיר איך האָב עס נאָכנישט געזאָגט - חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע, 'איך
ווייס נישט', איך ווייס נישט וואָס ס'איז גוט, וועלעכע ברכה איז בעסער, צי איז
בעסער די ברכה וואָס ס'קומט פונעם ארור המן [או מה שבא בבחינת ברוך מרדכי].
פונעם ארור המן איז געקומען אַ 'גרויסע ברכה' פאַר אידן, אַזאַ ברכה וואָס
ס'האָט נישט געקאָנט קומען פון ברוך מרדכי.
פון ברוך מרדכי האָט געקאָנט קומען "פרנסה", מ'זאָל זיך "מסתפק זיין
במועט", און 'וואָס' האָט געקאָנט קומען. [אַבער] פון ארור המן איז געקומען אַ ברכה
'אַזוינס און אַזוינס', טאַקע כּטובּ בַּעֲיִנֵּיךָ.
על כל פנים איז מען אין צווייפל, איז דאָרף מען זיך פאַרלאָזן נאָר אויפן
באַשעפער.

עב

ברכת הקודש

דער בורא כל עולמים זאָל העלפן:
ס'זאָל טאַקע זיין, די אַלע ברכות וואָס מ'זעט ביים "ארור המן" [שיש להם
משאלותם בהרחבה גדולה], זאָלן קומען פון "ברוך מרדכי".
דער אייבירשטער זאָל העלפן מ'זאָל מיר געהאָלפן ווערן.
און טאַקע די פריעריגע פשטים [כאופן א-ב, גם כן יתקיימו, כי המן וזרע עמלק] זיי זאָלן
אויסגעריסן ווערן [ולא ישאר מהם] קיין שריד ופליט. און ס'זאָל בלייבן [רק] די וואָס
זענען לומדי תורה ברבים [כאופן הב'], און דער הייליגער "ניצוץ הקדוש" [כאופן הא'].
מ'זאָל מיר זוכה זיין במהרה לְשִׁנְהָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם !